

... + pládního pachtu J. V. ...

VÝKLAD PRVNÍ ČITANKY.

ČÁST PRVÁ:

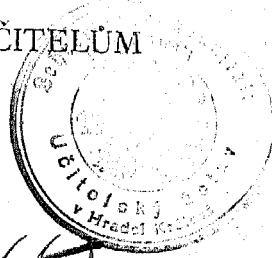
ČTENÍ A PSANÍ.

ZA PŘÍRUČNÍ KNIHU MLADŠÍM UČITELŮM

NAPSAL

KAREL STEINICH.

DRUHÉ OPRAVENÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE 1879.

NAKLADATEL FR. A. URBÁNEK, KNIHKUPEC
PRO LITERATURU PAEDAG. A POMŮCKY UČEBNĚ.

HLAVNÍ ADMINISTRACE A EXPEDICE VYCHOVATELSKÉHO TÝDENNÍKU „POSLA Z BUDČE.“

Jeho Slovytnosti Pánu

Pánu

GUSTAVU A. LINDNEROVI,

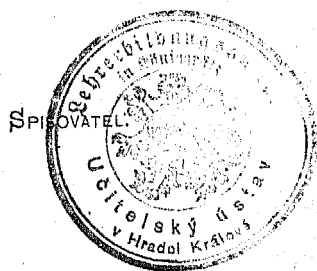
DOKTORU FILOSOFIE,

Řediteli C. K. Ústavu učitelského v Kutné Hoře

ATD. ATD.

V nejhlubší vděčnosti

Připisuje

Úvod.

Hláskování jest branou ku čtení i psaní. Staří hláskování neznali; oni slabikovali. Je podivno, že útrapa ta po celá dvě tisíciletí trvala; učili se tak Řekové, Římané, a my všichni po nich.

U Řekův ovšem bylo to poněkud lehčí; měliť oni svou abecedu, již psali knihy i nápisy. Mládež řecká učila se nejprve psáti písmena v písku po pořádku abecedním; pak slabikovala.

Římské mládeži bylo učení stíženo tím, že kromě abecedy psací i lapidárku čísti musila. Tím, že umění psáti tak *těžkým* se stávalo, můžeme pochopiti, že bylo tak *vsácným*.

Nescházelo ovšem na pokusech, ale skoro všechny zůstaly nepovšimnuty. A když pak tisk byl vynalezen, stíženo učení ještě písmem tiskovým.

V Köthenském školním řádu (1620) jest arci jasně vypsáno, jak mládež ve čtení a psaní cvičiti se má: neučiti se již abecedě, nýbrž samohláskám napřed a pak souhláskám; jíti od lehčího k těžšímu; psaní spojovati se čtením — avšak teprve ve druhé třídě. Učiněn tím sice krok ku předu — avšak přece nepsalo se *hned*; nejprv učilo se *všem* písmenům, pak čtení slabik, pak teprve čtení slov. Tím zase nepomoženo.

Dále razil cestu Komenský. On učinil rozdíl mezi *hláskou* a *písmenem*; přidal pak obraz, aby sluch i zrak cvičen byl. „Vrána volá: *áá a, A*; ovce bečí: *bébé b, B*; cvrček cvrká: *cicici c, C*; dudek volá: *dudu d, D*; dítě pláče: *éé e, E*; a t. d.“

Loche toho si nevšíml; on zase dal učiti se abecedě. Právěť (považuje učení se čtení za hru): „Dejme dítěti těleso o 32, neb 24, 25 stranách, a znamenejme na strany ty po hlásce, až celou abecedu vyčerpáme.“ A ku psaní nemělo se přistoupiti dříve, dokud by žák hbitě čísti nedovedl.

Tak i *Basedov*. Ten ve své horlivosti šel tak daleko, že děti neměly jen *zrakem*, než i *hmatem* a *chutí* písmena poznávati.

Pochopitelno jest, že proti duchamorné, učitele i žáky trápící metodě této mnoho závažných hlasů se ozývalo. *Gedike* uvádí *Heinichův* výrok: „Das Buchstabieren ist das nächste Uebel nach der Erbsünde; Krieg und Pest und Hexenprocesse haben nicht so viel Unheil angerichtet als das Buchstabieren.“

Konečně přišlo se na novou cestu. Žáci, když poznali všechny samohlásky, učili se zrovna slabikám, aniž tu kterou souhlásku samu o sobě poznali. Žák učil se hned: *sa, se, si, su* atd., pak *as, es, is* atd.; pak *sad, sed, sud* atd. *Gedike* *) sestavil čítanku, kde žáci měli se učití hned slova čísti. Ovšem byla to slova jednoslabičná, ale dítě netrápilo se aspoň *slabikami beze smyslu*. Děti, které z té čítanky čísti měly, musily býti bystrých smyslův a pokročilé v řeči. On pravil: „Kdyby dítěti deset let bylo, nic nezamešká. Ano majíc rozum a bystrý soud desetkráté dříve čísti se naučí než začne-li příliš záhy.“

Hláskovací metodu našli *Olivier*, **) *Stephani*, ***) *Krug*. †)

Olivier učil děti mluvit; věty pak vyřčené rozdělovány byly na slova, slova na slabiky, slabiky na hlásky. Když pak hlásky našel, označil je písmeny; učil nejprve samohláskám, pak spojoval souhlásky s nimi. Leč *Olivier* nedával souhlásky prostě nýbrž s e vyslovovati: *dé, pé, fé, hé* atd. *Krug* předeslal sice tak jako *Olivier* cvičení smyslův a řeči, avšak sešel s cesty ve svých třech stupních učení. První stupeň bylo *tvorení tonů (samohlásek)*. Samohlásky vyslovovány na povel: Ústa — zašpičatělá (**u**), kulatá (**o**), otevřená (**a**), v šír (**e**). Druhý stupeň bylo *členění hlasu (souhlásek)*; zase cvičil na povel: Rty zavřít! ostře! (**p**), mírně! (**b**). Hrdlo zavřít! ostře! (**k**) atd. Že metody podobné užití se nemůže, nahlédne každý. Oběma však upříti nemůžeme zásluhy té, že aspoň členění hlasu *učitelům samým* řádně vysvětlili, aby tito ve případech potřeby toho užití mohli. *Krug* pak dal *písmenu totéž jméno jako hláске*; **h** se u něho jmenuje jen **h** a nikoli **há**. Tím stalo se čtení dětem poněkud lehčí, neboť *jméno obrazu souhlasí zde se jménem věci samé*.

Stephani podržel toto druhé a první zavrhl. On předváděl dětem *obraz hlásky zároveň s hláskou samou*; dítě dívalo se na

*) *Gedike*, spolupracovník *Campeho* „Revision“ († 1808).

**) *Olivier*, filantropist, † 1815 ve Vídni co soukromý učitel.

***) *Stephani*, bavorský školní rada.

†) *F. J. A. Krug*, ředitel obecných škol v Lipsku, pak v Žitavě a Drážďanech († 1843).

slovo, a vyslovujíc pomalu hlásky v tom pořádku, v jakém je vidělo ve slově, čtlo.

Zcela jinak počínal si *Jacotot*;*) on neměl čítanky. — Malý žáček přinese si Fénélonu do školy; tam otevře a hledí na první stránku. Učitel čte první větu: Calypso ne pouvait se consoler du départ d'Ulysse. Ukazuje na každé slovo; žáci vyslovují každé slovo nahlas po něm a naučí se tak větě na paměť. Pak opakuje učitel všecka slova, po pořádku i mimo pořádek, a děti musí na každé ukázati. Když to umějí, přistoupí učitel k rozkládání slov na slabiky; přečte nejprve větu po slabikách a ukazuje každou jednotlivou; pak čte a žáci ukazují; na to jen ukazuje a žáci čtou. Totéž děje se při rozkládání slabik na hlásky. Žáci musí větu bez chyby odříkati a musí každé slovo, každou slabiku, každou hlásku ukázati. Pak přikročí se i ku psaní. Jak mile věta je v písmena rozložena, učí se žáci písmena psáti. Z nich skládají pak slabiky a slova ve větě obsažená, jež pak i z paměti musí zapisovati. Po dvou přečtených stránkách umí prý žák čísti a správně psáti.

Krämer (v Lipsku), *Böhme* (v Berlíně), *Kehr* (v Gothě) jsou stoupenci *Jacototovi*. *Vogel* metodu tuto přispůsobil tak, že ne vzal za látku cvičebnou celou větu, nýbrž pouze krátké slovo na př. *cep*. „Předmět ten se kreslí, a připodobí se pak výkres písmeni *p* ve slově *cep*, kteréžto slovo se napíše a čte. Na to se rozebírá ve písmena *c e p*. Písmena čtou a píší se o sobě a skládají se z nich slabiky a konečně i před tím rozebrané slovo. (Methoda analyticko-synthetická.) Sluší doložiti, že cvičení se vždy ukončí bajkou nebo povídkou o věci, kteréž jméno bylo k rozboru užito“.**))

Podobně počínal si *Graser****) On učil čísti a psáti zároveň, psáti celá slova; ani se nehláskovalo, ani neslabikovalo. Počal písmeny malými, pak velkými. Ovšem byla to slova lehká, jež žáci z prvu psali; musili slova v paměti si rozebrati, písmena sčítati a v témž pořádku zase napsati. *Žáci slyšeli, mysleli, psali a četli najednou*.

Všecky tyto metody předčí metoda učiti čtení psáním, na jíž základě i čítanka naše jest sepsána. Již Komenský nastínil metodu tu slovy: „Při dětech zajisté, kteréž mateřskému písmu učiti se mají, nemůž platnější vymyšlena býti buď ostruha nebo

*) *Joseph Jacotot*, nar. v Dijoně 1770, † v Paříži 1848.

**) *Hrdý*, Historie abecedy.

***) *Jan Baptist Graser*, nar. ve Frankách 1766, † 1841.

nástraha, jako aby písmena znáti nejinak než skrze psaní jich učeny byly. — Čísti a psáti tak spolu býti a jíti má, jako ve běhu nohy vyzdvihovati a stavěti, v rozpravě poslouchati a odpovídati, ve hře míčové házetí a lapati.“

Nejprvnější zastanci její u nás byli: Jan Svoboda, Josef Bačkora, *) J. Franta a Tamme. Diagrafického znázorňování, jež v této knize provedeno, nejprve užíval Jos. Březina.

Dříve nežli učitel učiti počne čísti, musí žáci aspoň trochu hbitě mysliti a souditi. Toho dosáhne cvičením smyslů a řeči čili tak zvaným věcným vyučováním. Druhé, což žáci znáti mají, jsou základní tahy písma. Žák musí věděti, co jest vlasová, co stínová čára; musí věděti, táhne-li naboru nebo dolů, na pravo nebo na levo. Učitel ať cvičí žáky psáti v taktu. Tím podrží rychlé na uzdě a zdlouhavé pobídne.

Když pak děti dostatečně pocvičeny jsou, možno počíti u nich věci nelehkou: přivéstí je k poznání, co *slovo* a co *slabika* jest.

Učitel počínej si asi takto:

(Ukaž stůl!) Jak se tato věc jmenuje?

(Stolice.) Jaké jméno tato věc má?

(Houba.) A jak tuto věc jmenujeme?

Žáci necht jmenují pokud možno mnoho věcí; a že těchto ve škole tolik není, vezmi k ruce obrazy.

„Teď jste mi věci jmenovali sami. Nyní já vám budu jmenovati a vy povídejte, znáte-li to!“ Jmenuji zase množství věcí, a dám si je od žákův ukazovati.

„Já jsem mnoho jmenoval a vy jste mi ukazovali. Říkal jsem jména věcí, a vy jste mi je ukazovali. Každá věc má své jméno. Řeknu jméno „kamna“. Které věci jméno to patří?“

Nyní ukáží vyobrazení zvířete, které děti neznají, neb nějakou rostlinu. „Jaké jméno má tato věc?“

Dítky mlčí. „Zdali pak jména má? Arci že má, ale vy je nevíte, vy je nemůžete proto vysloviti. Já je vyslovím! Vyslovte vy je teď! Jméno vyslovené jmenuje se *slovo*. Vyslovte *slovo*, jež tuto věc znamená! (Stůl.) Zdaliž víte „*slovo*“, které tuto věc znamená?“ — „Vyslovte „*slovo*“, které tuto věc (houba) znamená!“ a t. d. Pak velkým konečně: „Každý mi poví nějaké slovo, které by osobu znamenalo! — zvíře! — věc!“

*) Spis jeho vyjde péčí „Matice Komenského“.

A znají-li dobře slova říkati, přístup učitel k dělení jich na slabiky. Rozdělování slabik na hlásky zde je nemístno; žáci slova znají, slabiky lehce dají se oddělití — hlásky však je velmi těžko ze slabik vyjímati.

Znají-li děti řádně základní tahy psátí, znají-li řádně rozdělovati slova ve slabiky, pak počni učitel s nimi čísti i psátí.

Pravidla toho jsou:

1. *Žák poznej hlásku* sluchem, možno-li samu o sobě;
2. poznej ji ve *slovech* i ve *slabikách*;
3. poznej i *zrakem* (jakožto *písmeno*);
4. *vlož ji* opět *do slova*, kde ji vzal;
5. *piš slovo to*;
6. *čti slovo to*;
7. *piš a čti jiná!*

Není možno, aby pravidla tato veškerá při všech hláskách provésti se dala.

Přihlédneme blíže, kde bylo možno, tak učiniti.

1. Hlásku samu o sobě poznati lze:

při samohláskách a dvojhlásce **ou**;

při souhláskách, kteréž v zázloví původním svým hlasem znějí.

Nebylo možno toho učiniti při **ě**; a s tíží naleznou se skupiny, kde by souhlásky **b, d, h, ž, z**, v řádně sluchem pojaty býti mohly.

2. Hlásku každou našli jsme v slovech i slabikách.

Ano, nuceni jsme byli hledati ji jen ve slovech při hláskách **ě, d, t, ň**.

3. Poznavše hlásku sluchem poznali jsme ji také zrakem.

4. Kde bylo možno, vkládali jsme ji opět do téhož slova: aby pak pravidlu tomu za dost učiněno bylo, sestaveny články z počátku jako rebusy. Žáci poznavše **ou** ve slovech *ouhory*, *ouvozy*, čtou slova ta, ovšem z obrázků: *hory*, *vozy*.

- 5., 6. a 7. Slova ta opět píšeme, pak zase čteme.

Každý pokus počíná povídkou; dle potřeby byla povídka podána buď v celku, buď po odstavcích. Učitel vypravuje povídku pomalu, aby nikoli věc sama, ale *spíše slova* v paměti utkvěla. Vždyť učiteli hlavně o *slova* jde. Učitel pak vyslov řádně každé slovo, v němž hláska dotčená se jeví, a tak určitě hlásku vyznač, aby již sami žáci pochopili, *proč* učitel povídku jim vypravuje.

Všeobecná vada, u žáků zakořenělá, jest způsob prodlužování veškeré samohlásky. Je to nespůsob z domu přinesený, kde spěchaví rodiče se žáčkem sami první stránku čítanky pracně prodělají. Že však protivy tak mocně působí, pohnulo mne k tomu, abych krátkou samohlásku s dlouhou zároveň bral. Učitel však při tom hled, aby při *hromadném říkání* sám žáky ku dloužení krátkých samohlásek neměl a příkladem svým nenavádl.

Chceš-li, aby dítky dobře tvar ten psali, nechť jej dříve učí se nápodobiti. Učitel napiš na tabuli *ve velkém rozměru* písmeno to. Ukaž žákům tah ten několikrátě sám. Potom kaž: „Ukažte ukazováčkem pravé ruky tam, kde jsem začal psáti — „jedna“ — „dvě“ atd.“ Pak postav se před žáky (když jsi byl na tabuli písmeno menší napsal) a piš s nimi ještě několikrátě ve vzduchu. Pak ať opět v taktu píší je na lavici a na tabulce. Stupňování to má za účel zmenšení písmene; žáci poprvé psali je ve vzduchu, pak se omezí na lavici a konečně na tabulku — na prostor nejmenší.

Toho následuje čtení z diagramu, jenž psán je na tabuli písmem psacím. Učitel pak hled, aby žáci, píšíce slova, písmena i slabiky vespolek spojovali. Neleň tedy, a píší-li žáci, bedlivě prohlížej písmo jejich a nepromiň ničehož. Hodina psaní nebuď hodinou odpočinku.

Oddělení I.

Hláška *i, í*.

(Čl. 1.)

Budu vám dnes hezkou povídku vypravovati. Je to vše pravda, ale žádný dědeček, žádná babička to nepamatuje; neboť je tomu už dávno.

Jeden kníže jel do lesa; jel na krásném koni, a podle koně běželi psi. Jel na hon. Dlouho jezdil lesem, ale žádná zvěř se mu neobjevovala.

Najednou uviděl, že v houští něco se mívá. I zvolal: „Toť se musím podívat!“ A jel do křoví a viděl, že tam skáče bílá laň. „I, toť krásné zvíře!“ řekl a hnal se za ní. A pokaždé, když mu z rány utekla, volal: „I, tebe musím dostat!“

Střelil po ní; šipka zajela jí do těla, a laň za krátkou dobu mrtva klesla. Kníže jel za ní; seskočil s koně a odehnal psy, aby jí nepokousali.

Hle, tu viděl, že proti němu jde muž starý, šedivý. Muž vyšel ze skály, kde v hluboké jeskyni zůstával; v ruce držel kříž.

„Ach mé milé zvíře,“ zaplakal stařeček, vida svou laň mrtvu, „s kým se zde nyní budu těšiti!“

Kníže, když viděl stařečka s křížem v ruce, smeknul a tázal se: „Kdo jsi?“ A stařeček mu řekl: „Jsem Ivan, poustevník!“ Jak to kníže uslyšel, klekl a prosil stařečka, aby mu odpustil.

Svatý Ivan mu odpustil. Kníže mu pak řekl: „Ivane, pojď se mnou na můj hrad; tam Pánu Bohu služ!“ Ale Ivan odpověděl: „Nepůjdu; zde se mi líbí.“

„Slyšeli jste, co jsem vám vypravoval. Vypravoval jsem vám o svatém Ivanu. Ivan bylo jméno muže toho. Vyslovím jméno ještě jednou: **I** — (hlasem mocným) — *van* (hlasem tichým, jen jako dozvukem). Vyslovte slovo to tak, jak já jsem je byl vyslovil.“ Učitel při tom rukama dává takt. Když byli všichni vyslovovali, dává pak jednotlivcům zase říkati. Mnozí vysloví *i*, proto hleděti jest, aby všichni je vyslovovali krátce.

„Povězte mi jméno svatého muže toho? Rozdělte je na slabiky —, teď povězte mi první slabiku! — Všichni!“

„Co jste vyslovili? — I.“

„Kde pak jsme si vyhledali hlásku i? — Možno, že i v jiném slově ji uslyšíme. Isák?“

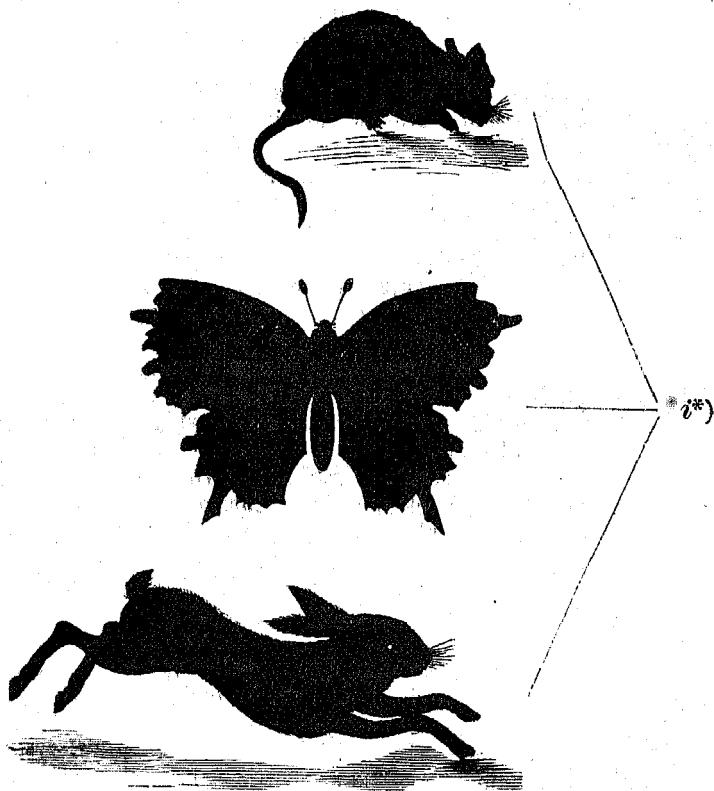
„Hleďte, můžeme hlásku i také dlouze vysloviti. Vyslovujte ji potud, až řeknu „dost“!“

Dej jim i poznávati ze vět: „Kníže honí.“ „Růže voní.“ „Trní píchá.“ „Větr fičí.“ „Kůň řičí.“ „Slepí nevidí, hlouši neslyší.“ „Dítě křičí.“ „Past se na myši ličí.“ „Myslivec mřící.“ „Voda víří.“ „Truhlář klíží.“ „Závaží tíží.“

Tímto žáci poznají, že i a í nejen na začátku slov, ale i na konci a ve středu se vyskytá.

Pak ať i a í píší. Písmeno ve velkém rozměru na tabuli budiž jim vzorem. Ať napodobují je ve vzduchu, na lavici, a píší na tabulce.

Na to čti s nimi:

*) Že silhouetty jsem volil, nikdo mi zle nevykládej; jsou to dětem nejmilejší obrázky. Jak rády dělají na stěně zajíčky, medvědy, husky! — Tak jak i, probeř y; ku hláskování zvol pak obraz kohouta, hocha, stromu, pána, vojáka, ptáka, čápa.

Hláška *u, ú, ů*.

(Čl. 1.)

„Jmenujte mi, co na mé hlavě a mém obličejí vidíte!“ Učitel ukazuje tak, aby ucho naposled jmenováno bylo. „Na hlavě naší jest ucho; zda-li pak i věci ucho mají?“ Žáci jmenují.

„Beru provázek za oba konce; dělám očko, jeden konec provlékám a zase za oba konce táhnu: co udělal jsem na provázku? (Učitel ukazuje.) Udělal jsem uzel. Můžeme-li i na jiném uzlu udělati?“

„Ve městě je mnoho domů; stojí v pořádku, nikoli jeden zde a druhý tam. Postaveny jsou v řadě. Někdy bývají dvě řady proti sobě; mezi nimi pak je místo, kudy se chodí a jezdí. Říkáme: Lidé chodí po ulici, vozy jezdí po ulici. Místu tomu říkáme ulice.“ (Obraz.)

„Je nám zima, musíme si zatopiti. Čím topíme? (Uhlím, dostane-li se ale „dřívím“ za odpověď, pak:) Dříví shořít; co z něho zbude? (u-hel.)“

„Vyslovím: u-cho, u-zel, u-hel, u-lice. Vyslov mi slovo ucho po slabikách! uzel! uhel! ulice! Budeme všichni je vyslovovati: vy řeknete první slabiku, já ostatní:

Žáci: {	u-	a učitel: {	cho,
	u-		hel,
	u-		zel,
	u-		lice.

„Co jste vyslovovali? Hlášku u.“ Aby ú vyslovovali, toho učitel netrp. Pak vypravuj dále:

„Sedlák jeden bydlel v údolí. Přišel k němu druhý a řekl: „Půjč mi peníze; zaplatím ti, až budu mítí doma s pole úrodu!“ Na ta dvě slova ptej se: „Kde bydlel sedlák? Kdy druhý slíbil, že zaplatí?“ — „I dostal sedlák úpis; na úpisu bylo napsáno, že opravdu peníze půjčil. Ale on úpis ztratil. Když ten druhý měl úrodu doma, nechtěl platiti. První k němu šel a řekl: Dej mi peníze, máš úrodu doma.“ Druhý ale řekl: „Ukaž úpis!“ On jej neměl. Šli na úřad; tam se ukázalo, že dlužník zaplatiti musí, co si vypůjčil.“

„Slyšeli jste: údolí, úroda, úpis, úřad: jakou hlášku v těchto slovech jste slyšeli? Vyslovujte ji ještě jednou:

Žáci: {	ú-	a učitel: {	dolí,
	ú-		roda,
	ú-		pis,
	ú-		řad.

Pak dávají se žákům opakovati slova, kde u jest v násloví. Tak poznají rozdíl mezi u a ú.

Děti pak necht se učit hledati **u** i v dosloví: „V lese je mnoho *duků*.“ „Šlo tam mnoho *mužů*.“ „Málo *kluků*.“ „Pět *buků*.“ „Podej mi *ruku*.“ „Udělej více *krků*.“ „V potoce je mnoho *pstruhů*.“ „Vidíš-li *duhu*?“ „Zabijeme *husu*.“

Když žáci s dostatek příkladů sami dali, pak necht učitel jim ukáže, jak **u** a **ů** se píše. Žáci napodobují je ve vzduchu, pak na lavici, pak na tabulkách.

Připomeň nyní, že **ů** i s **ů** zaměnit se může.
Pak přijde na řadu čtení:

u

ú

× + - - *
 × + - - *
 × + - - *
 × + - - *
 × + - - *
 × + - - *
 × + - - *
 × + - - *

Hláška o.

(Čl. 1.)

Vycházelo sluníčko. Otec přistoupil k posteli a budil Ondřeje. „Ondřeji, vstávej, poženeš na obec!“

Ondřej vstal, odvázal krávy a vesele poháněl je na pastvu. Přihnal na občiny. Ohlédl se, slunce stálo právě nad osadou, v níž otec jeho bydlel. Z dále ozývalo se zvonění zvonků, jimiž okrášleny byly kravičky a telátka, miláckové malých pastýřů. Ondřej ohlížel se dále. Viděl na poli po levé straně, že žali oves. Oves vázali ve snopy jako obilí.

Brzo bylo na obci více pasáků. Stádo nemohlo nikam zaběhnouti, proto neměli o ně velké péče. Aby si čas ukrátili, šli do strouhy. Vyhrnuli si spodky, podhrnuli kabát, aby si oděv nezamáčeli, a počali chytati ryby. „Už ji mám,“ volal jeden, a všichni se k němu brodili. „To je kapr,“ volali. Ondřej přišel také a pravil: „Mlčte, vždyť je to okoun, znám ho; píchá.“ Všichni uvěřili a chytali dál. Leč bylo jim chladno; i udělali si z drnu ohnisko a rozdělali si oheň. Na něm se ohřívali.

„Jak jmenoval se hošík? Kdo ho zbudil? Kam hnal? Co sekali vedle na poli? Jakou rybu chytil hošík? Na čem se ohřívali?“

Každou odpověď opakuj důraz na hlásku o dávaje. Pak vel:
 „Rozdělte mi slovo okoun na slabiky! Slovo oves; oheň!
 Kterou hlásku vždy napřed slyšíte?“ Učitel opraví, řekne-li žák ó.
 „Říkejte první slabiky těchto slov, já budu říkati ostatní.“

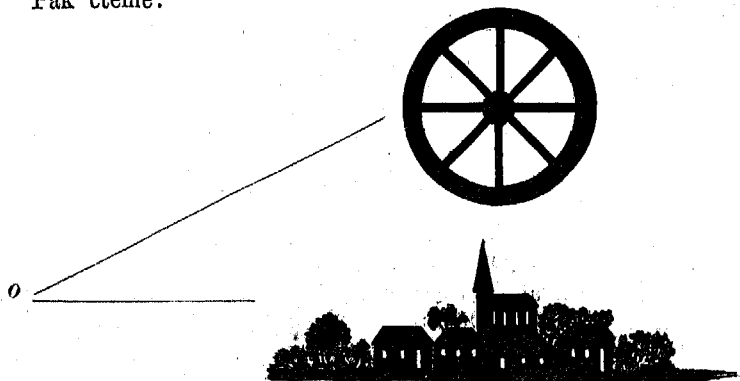
Žáci:	{	o- o- o- o- o-	a učitel:	{	ves, tava, cún, heň, syka.
-------	---	----------------------------	-----------	---	--

„Vyslovovali jste hlásku o a slyšeli jste ji ve slovích, jež jsem vám řekl. Povězte mi sami nějaké slovo, kde by hláaska o slyšeti byla! Povím vám některá: potok, okolo, skoro, olovo, kolo, dovol, oko.“

Pak ať žáci poznají i znaménko hlásky o; nechť napodobují je s tabule ve vzduchu, pak na lavice a píší na tabulky.

Mnozí žáci píší o naopak, tak že stín na pravo zůstává. Proto třeba pilné opravy.

Pak čteme:

Hláaska a, á.

(Čl. 1. a 2.)

„Maminka vzala Adolfa a Anežku na klín a vypravovala jim:
 „Když stvořil Bůh svět, stvořil i člověka. Dal mu jméno Adam. Adam zůstal v ráji. Pak Pán Bůh mu stvořil ženu; ta jmenovala se Eva. Adam i Eva Pána Boha neposlouchali; Pán Bůh poslal anděla, a ten je z ráje vyhnal.“

„Narodili se jim dva synové, Abel a Kain. Abel byl hodný; ale Kain měl na bratra svého zlost a zabil ho. Pán Bůh se proto na něho rozhněval; a Kain neměl nikdy pokoje.“

„Koho stvořil Pán Bůh nejprve? ptala se matinka Adolfa. Jak asi Adolf odpověděl? Pak se ptala matinka Anežky: Jak se

jmenovala Adamova žena? Anežka řekla: Eva. Jak se jmenovali jich synové; jak ten zabítý? Adolf i Anežka dobře vše matince řekli.“ —

„Zdaliž pak i vy jste si pamatovali, co jsem vám vypravoval? Jak se jmenoval ten hošíček? Jak to děvčátko? Jak první člověk? Jak jeho žena? Jak jich zabítý syn?“

„Slyšeli jste slova: A-dolf, A-nežka, A-dam, A-bel. Vyslov mi slovo Adolf po slabikách! Ty slovo Anežka; Adam; Abel!“

Vyslovíme si všichni slovo Adam po slabikách! — Abel — Adolf — Anežka!

„Pověz mi první slabiku slova: Adam! slova: Adolf, Anežka! Všichni vysloví první slabiku slova Adam! — slova: Adolf — Anežka.“

„Povězte mi, co jste vyslovovali? A! — Ano, a.“

„Zkuste, zdali hlásku a v jiných slovech najdete!“

Učitel jmenuje: Abraham, Adéla, Amalie, akát, a t. d.

Pak následuje cvičení:

Žáci:	{	a- a- a- a- a- a-	a učitel:	{	braham, déla, leš, malie, kát, chát.
-------	---	----------------------------------	-----------	---	---

„Kdo viděl jesličky namalované? Kdo pak stojí u Ježíška? (Panna Maria.) „Mari-a.“ Dítka najdou, že a také v dosloví stává.

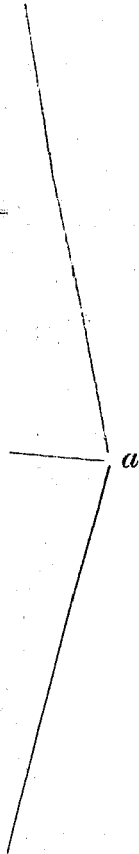
Dále nechť se učí je hledati ve větách: „Teplo *sálá*.“ „Matka *párá*.“ „Bůh všechno *nám dává*.“ „Otec *kárá*.“ „Vrána *kváká*.“ „Kvočna *kdáká*.“ „Havran *kráká*“ a t. d.

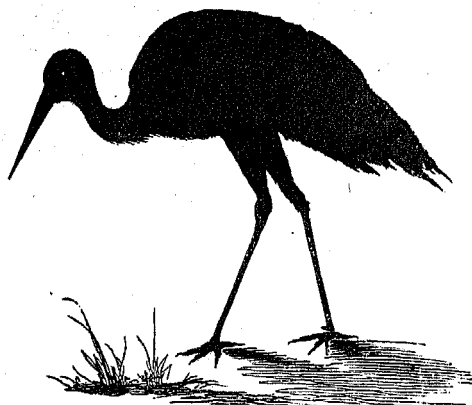
Děti poznávajíce á v dosloví, snadno je pak i ve středosloví najdou.

Adam (hodně krátce) — vyslov to tak, jako já: — „*dává*“ (hodně dlouze) — vyslov to zase! Protivami poznají dítka, že jest a, jež krátce, pak á, jež dlouze se vyslovuje.

Čárka nad a znamená, že hezky dlouze je máme vysloviti.* Tak řekni žákům, když počnou napodobovati hlásku a dle daného vzoru nejprve ve vzduchu, pak na lavicích a psátí na tabulkách.

Když je dobře píš, počni se hláskováním:

Hláška *e, é.*

(Čl. 1. a 2.)

Pán Bůh stvořil Adama a dal mu ráj. Ráj byla velká zahrada; bylo tam mnoho stromů, a na nich plno dobrého ovoce. Bylo tam mnoho potoků, a v nich dobrá studená voda. Adamovi všecko to se líbilo; dlouho procházel se rájem.

Pak šel ke zvířátkům, a dával jim jména; i ptáčkům a rybičkám je dal, a pak na ně volal.

Ale když jim začal něco povídati, zvířátka tomu nerozuměla; kravička na to zabučela, pes zaštěkal, ale žádný z nich mu nic nepověděl. Adamovi začalo býti smutno. I řekl: „Pane Bože, dej mi sem někoho, s kým bych mohl mluvit!“ A Pán Bůh vzal mu ve spaní tady odtud kost a z té udělal Evu, Adamovu ženu.

„Koho stvořil Pán Bůh Adamovi? Evu. Jak se jmenovala ta žena? Eva. Vyslovte slovo to všichni! — Kdo mi je rozdělí na slabiky! — E-va. Povím to ještě sám: **E-** (hlasem mocným, krátce) -va (tiše, dozvukem). Kdo mi to *tak* poví?“

„Slyšeli jsme jméno ženy té; slovo to rozdělili jsme si na slabiky. Pověz mi ty první slabiku — ty! ty!“

„Co jste vyslovovali? — Ano, hlásku *e*.“

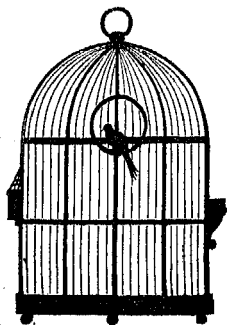
„Kde jsme si vyhledali tu hlásku — v kterém slově? Zdalíž pak jest v jiném slově? Řeknu: Emil. Slyšíte je zde? Ema! — Vezmi pak cvičení:

Žáci:	{	e- e- e- e-	a učitel:	{	va, mil, ma, liáš.
-------	---	----------------------	-----------	---	-----------------------------

Jmenem Noe vedu dívky, aby poznaly, že *e* nejenom v násloví, ale i v dosloví nacházíme.

Pak počnu cvičení větami: „Máme mléko.“ „Mám péro.“
 „Mám také své jméno.“ „Otevři dvéře.“ „Zloděj béře.“ „Peří se
 dere.“ „Pes leze.“ „Ječmen se mele.“ „Pes se psem se pere.“
 „Eva, Emil, Ema — dvéře, béře, jméno, péro, mléko,“ zde
 at žáci sluchem učí se rozeznávati e a é.

Učitel pak napiš písmeno velké na tabuli, a žáci at je opisují.
 Pak čteme:

Hláska *m*.

(Čl. 3. a 4.)

(Na tabuli stoj nákres domu o jednom patře; pravá polovice střechy je odkryta; pobožené trámy jest tam viděti — levá polovice je zachovalá. Z této čouhá komín; z něho jde dým. V přízemí na levo jest kupecký krám; na pravo domovní dvéře. V prvním poschodí okna potlučena; rámy visí na jednom háčku, někde i docela scházejí. — Dům po ohni. — Na levo při domě je zahrádka; v ní dva stromy.)

„Hledte, hoši, co jsem nakreslil! (Dům.) Ano. V domě zůstal kupec; měl dole krám. (Ať ukáží krám!) Jednou přišel hoch pro zboží; on je v krámě neměl, učenník musil na půdu se svíčkou. Bylo pozdě: kupec šel spat. Najednou zdálo se mu, že cítí dým. Otevřel oči; viděl, že v pokoji je světlo. Dole byl hluk; lidé volali: „hoří!“ On vyskočil z postele, utíkal k oknu. Viděl, že hoří jeho dům. Rychle spěchal dolů.“

„Lidé přijeli se stříkačkou; hájili dům. Půl střechy shořelo; zůstaly jen ohořelé trámy (kde?). Lidé báli se, aby oheň nepřišel do pokojů; i vynášeli nábytek, a mnoho též oknem dolů házeli. Proto jsou zde rámy vyraženy. Učenník skrze svou neopatrnost na půdě zapálil; kupec měl velkou škodu.“

Nyní ukazují na obrázek a dávám si jmenovati: krám, dům, trám, rám.

„Hoši, budu ta slova znovu říkati; co nevyšlovím, doložíte vy!“

Učitel:	{	dů- krá- trá- rá-	a žáci:	{	m, m, m, m.
---------	---	----------------------------	---------	---	----------------------

„Co jste nyní vyslovovali? — M; zda-li pak víte o slově, ve kterém bychom hlásku *m* slyšeli? (Mají strom a zem na obraze.) — Jak mručí medvěd?

Pak žáci píší.

Znají-li se žáci dobře na psaní této hlásky, přistoupí učitel ku hláskování. Počne dlouhými samohláskami. Napíše *m* na tabuli a dá žákům tak dlouho *m* říkati, až přidá na lepence psanou hlásku. Žáci nechť mají ústa uzavřena. Nyní ať volají *m*. Učitel má dlouhé *ú* přichystáno; řekne jim, aby *jen málo* ústa otevřeli, až *ú* přidá. Tak lehce spojí *m-ú* v *mú*. Při *á* nejde to tak lehce. Žák vyslovuje *m*; a maje vysloviti *á*, je nucen ústa otevřítí, a tu zvuk *m* přestává. Žák čte pak takto (jak vůbec tiskem vyjadřiti se dá): *m'á*. Kdyby chtěl žák u *mú* tak *m'* utrhnouti, musil by se namáhati; ústrojím mluvním je nucen řádně *mú* vysloviti, neboť hlásku *ú* vysloví, když i dosti málo ústa otevře.

Pak postupuj ve čtení tak, že dáš čísti postupně vždy hlásku, při níž víc a více ústa otvíratí musí, tedy:

<i>mí</i>	<i>mů</i>	<i>mu</i>
<i>mý</i>		<i>my</i>
<i>mó</i>		<i>mo</i>
<i>má</i>		<i>ma</i>
<i>mé</i>		<i>me</i>
<i>mí</i>		<i>mi</i>

Hláska **l**.

(Čl. 5.)

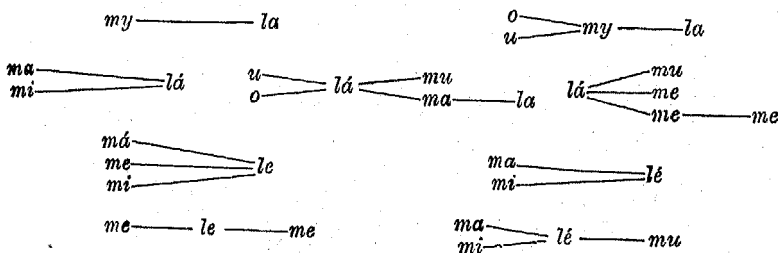
Otec i matka jeli s Pavlem a Emilem o prázdninách na venek, Když pak přišel čas, aby hoši zase do školy chodili, vrátili se do města. Večer sedli ke stolu. Tu spatřil Pavel kolem světla malého motýlka poletovati. Motýlek usedl na vlhkou lampu a chytil se. „To je mol,“ pravil otec. — Po chvíli přilítl druhý, třetí, a za ním jiných více. Otec se ulekl, povstal a řekl: „Hoši, zítra prohlédneme nábytek.“ Ráno jal se otec židle a pohovku prohlížeti — a s leknutím shledal, že usadili se v nich moli. Každý mol vylíhne se z malé housenky jako jiní motýlové; housenka ta žere vlnu, peří, koudel a jiné věci. Tak i zde v každém kousku koudele byl celý chumel molů, a svrchní látka byla od nich všeska rozežrána. Otec dal hned nábytek na dvůr vynésti, vzal hůl a vyklepával jej, avšak nadarmo; nábytek byl pokažen, a moli nedali se více vyhnati.

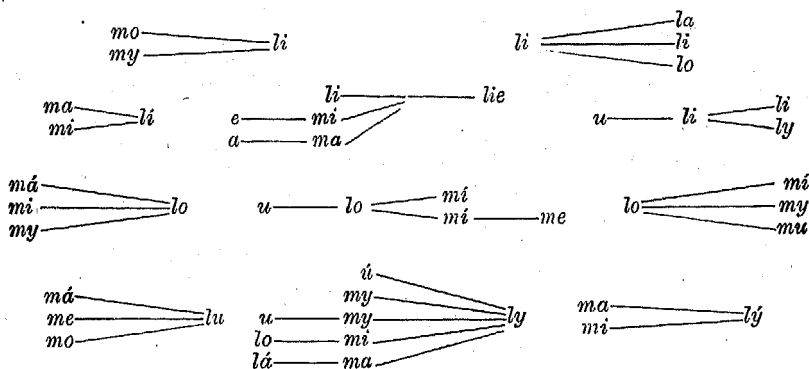
Jak jmenovali se oba hoši? Co lítalo večer kolem světla? atd.

Slyšeli jste slova Pavel, Emil, mol, koudel; budu je opakovati, a co nedopovím, doložíte vy!

Učitel:	{	Pave-		{	l,
		Emi-			l,
		mo-	a žáci:		l,
		koude-			l,
		hů-			l.

A hleďte hlásku **l** i v jiných slovech: stůl, postel, uzel, jetel, vál a j. Povězte mi sami slova, v nichž by hlásky **l** byla. Hláska **l** má své znaménko; pište je! Pak čteme:

Hláška *v*.

(Čl. 6.)

Přede dveřmi malé chaloupky seděl stařeček. Vlasy měl už bílé a na čele a na tváři mnoho vrásek. Na kolenou choval malého hošíka; hošík ten byl jeho vnuk.

Pod střechou chaloupky, na krově bylo rozčuchané hnízdo; zůstávali v něm vrabci. Ve hnízdě byly vrabci malí i velcí; velcí již lítali do velké výšky, malí nemohli. Vnuk často díval se na vrabce, jak vyletují a zas se vracejí; měl z toho radost.

Pak uviděl ve velké výšce ptáka; i povídal dědečkovi: „Dědečku, vid, to je také vrabec.“ Dědeček mu řekl: „Nikoli, to je vrána.“ Vnuk byl vránu nikdy neviděl; i přál si blíže ji uhlídati.

Vrána slétla a sedla si do úvozu; tam bylo mnoho brouků. Žrala je; a aby také jiné vrány na oběd pozvala, zvolala: „vá, vá, vá!“

Vnuk těšil se tomu, že vrány nejen uhlídal, ale též uslyšel.

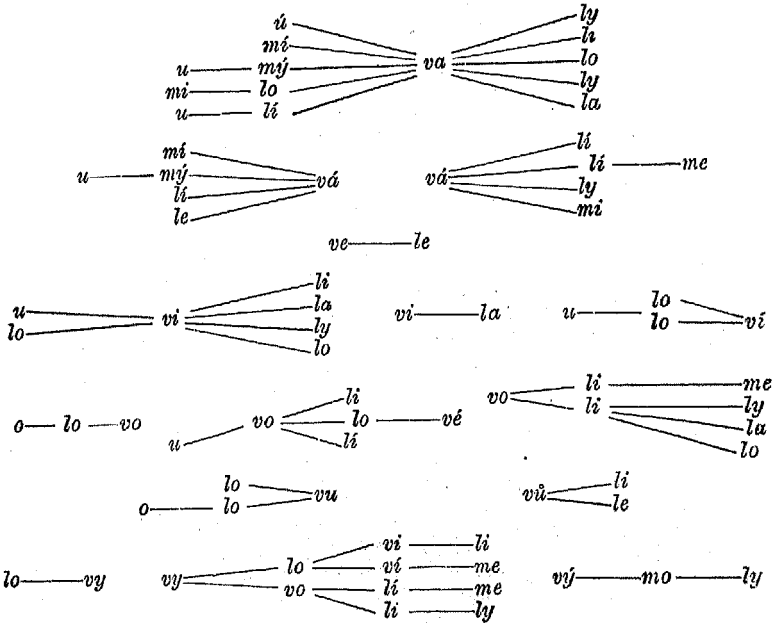
„Kdo seděl před chaloupkou? Jaké měl vlasy? A co na čele a na tváři? Koho choval na klíně? Kdo měli hnízdo pod krovem? Co činili velcí? Kam lítali? Co uhlídal vnuk ve velké výšce? Kam sedla vrána?“

„Slyšeli jste: vlas, vráska, vrabec, vrána, vnuk — kterou hlásku ve všech slovech jsem řekl? — Zdaliž slyšíte tu hlásku, když řeknu: vlak? vláha? vlašťovka? Zdaliž ji slyšíte ve slovech: venek, vak, víko, věž, výška, dvůr?“

„Poznali jste hlásku *v*; říkejte mi sami slova, v nichž slyšíte tu hlásku! Co pijeme? Co míváme k snídání? Co dělá maminka dopoledne? atd.“

„Hlásku *v* si také napíšeme.“ Pak hláskujeme:

„Vrána volá: vá — vá! Zdaliž zde slyšíte hlásku *v*? Ale zajisté ještě jinou (dej přízvuk na á)!

Hláška *s*.

(Čl. 7.)

Václav jel na pole na žebřinovém voze. Na jejich poli sekali oves; a ještě ten den měli jej vázati, proto vzal jim tam kočí povřísla — slaměné provazy vodou smáčené. Když přejeli ves, neměli na pole daleko; pole bylo tam, co černal se les. Zrovna u lesa měli zasetý oves.

Jak na poli sestoupili, přiběhl jim naproti Turek, věrný pes. Ocasem máchal radostí, že Václav přijel; hned běžel před ním, hned zas skákal naň a lízal mu ruce i tvář.

Václav uviděl, že oves již je s pola posečen. Sekáči kosami jej posekávali; a komu kosa dosti ostrá nebyla, ten vzal brus a kosu přibrousil. Sekali velmi rychle; aby jim čas rychleji ušel, zpívali si při tom:

„Srpy sem, kosy sem,
plné klasy, dobré časy;
srpy sem, kosy sem,
úrodičku dal nám Bůh!

A ti, kteří vázali, zpívali zas:

„Važme ženci, važme pilně,
ať jsou naše snopy silné;

snášejme je vesele,
naděláme mandele.“

Mandele dělali — totiž mnoho snopů nanесли na hromadu;
z té hromady pak nakládali snopy na vůz.

„Co sekali na poli? Odkud vyjeli? Co stálo blízko pole? Kdo
přiběhl Václavovi naproti? Co bral sekáč ku broušení kosy?“

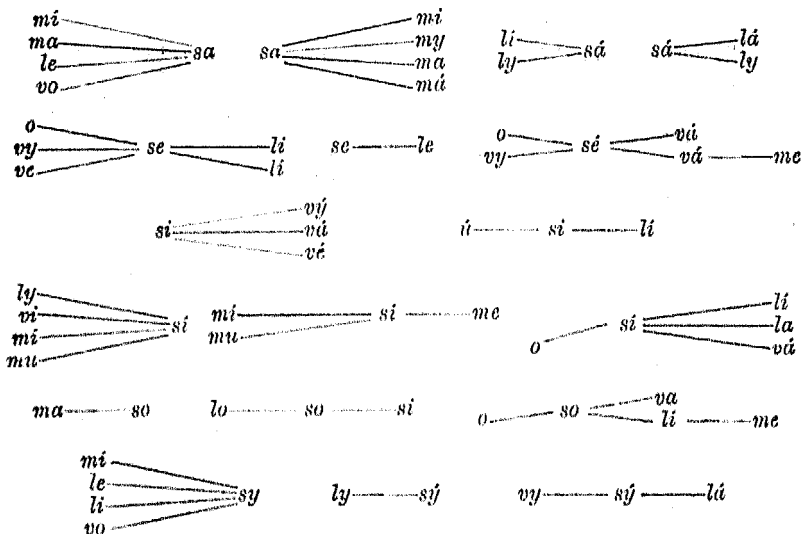
Učitel opakuje sám odpovědi žáků, a význačně vyslovuje ko-
nečnou hlásku: „Oves, ves, les, pes, brus.“

Pak řekni: „Budu slova ta ještě jednou vyslovovati, co ne-
vyslovím, dopovíte vy!“

Učitel:	{	ove- ve- le- pe- bru-	a žáci:	{	s, s, s, s, s.
---------	---	-----------------------------------	---------	---	----------------------------

„Slyšeli jste hlásku s; hleďte ji i v jiných slovech! — Jak
volá husa, bojí-li se o svá housátka? Co slyšíte, kypí-li matince
polévka?“

Pak necht žáci i znaménko hlásky té poznají.

Hlásky **d**.

(Čl. 8.)

Hošík hrál si na dvoře. Tatínek udělal mu z papíru draka,
a s tím běhal po dvoře. Často se mu stalo, že na tvrdé dlažbě

upadl; ale z toho si ničeho nedělal, jen když drak hezky vysoko se vznášel.

Jednou, když nejlépe si hrál, otevřely se dvěře, a tatínek na něho zavolal. Hned poslechl a draka zatím nechal v síni.

Ve světnici stála na židli bedna. Hošík rád by byl věděl, co v ní jest; ale byla dřevem přikryta. Najednou udělalo to v ní: „duudu“ — „duu“ — „Co to? — „To je dudek“ řekl chlapci tatínek; „podívej se naň!“

Seděl na dně bedny. Jak chlapce uhlídal, zdvihl chocholku, již měl na hlavě, a hned ji zase sklopil. Měl také dlouhý zobák; tím jedl.

Dudek dostal vysokou klec; krmili ho jen červy a brouky. Když byl již ochočený, brával jej hošík do ruky, a on mu jedl z dlaně.

„Kde si hošík hrával? Čím? Kde padl? Co otevřel tatínek? Co mu ukázal? Co bylo v bedně? Jak volal? Kde seděl dudek? Jaký jest zobák dudkův? Odkud žral, když se ochočil?“

„Slyšeli jste slova: **dvůr, drak, dlažba, dveře, bedna, dudek, duudu, dno, dlouhý, dlaně.** Zajisté mnohý z vás pozoroval, že v těch všech slovech jedna hláska jest; která to asi?“ Píší ji.

Pak opět začni slabikami. „Jak volal dudek?“

„**du - du - dú!**“

Přiveď děti na to, že první dvě slabiky jsou krátké, poslední dlouhá; vyslovuj to tak. Žáci ať si to napíší na tabulce.

Děvčátko má panenku; položilo ji do kolébky. „Nesmíte křičeti,“ říká děvčátko; „má panenka

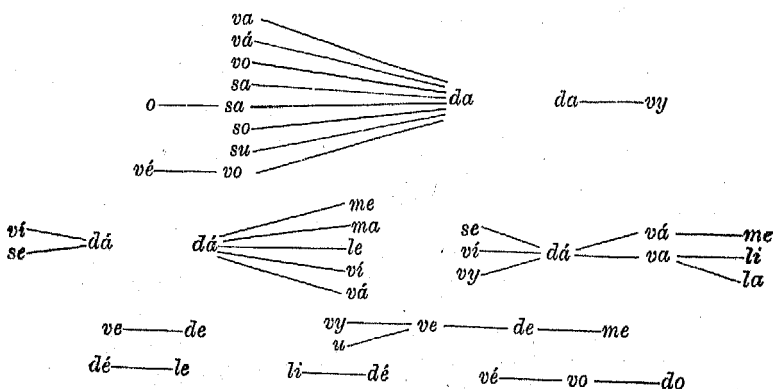
da - dá!“

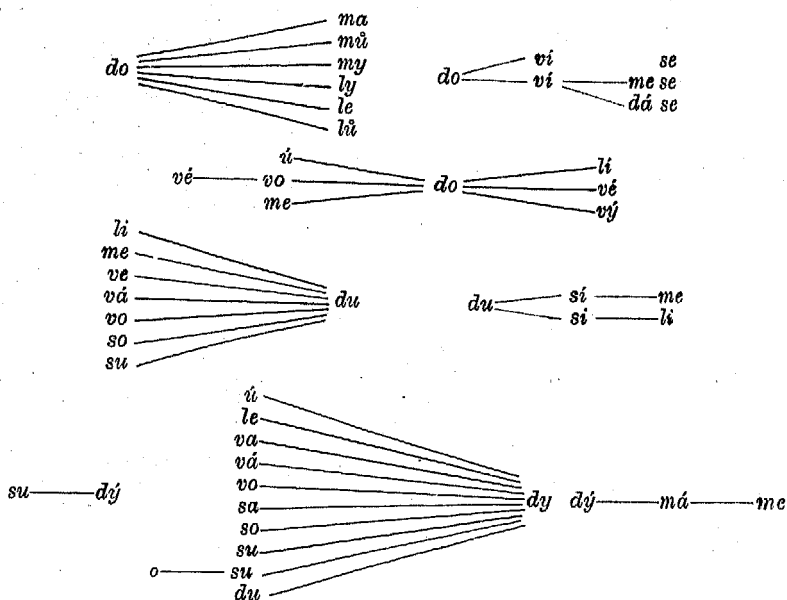
Opět slabika krátká a dlouhá; zase ať ji žáci píší.

Po soudu svém ať dítě samo nahlédne, jak čteme:

dy, dj, do, de, dé.

Čtáme a pak pišme:

Hlásky **t**.

(Čl. 9.)

Vít byl chudý a hodný chlapec. Matka jeho také neměla mnoho; proto dala ho na učení ku krejčímu. Vít byl hoch jako květ; tak mu mistr říkal. Pracoval rád, poslouchal rád a pořádným byl nad jiné.

Mistr mu jednou řekl: „Víte, tu máš kabát, dones jej do sousední vesnice; zde máš účet, přineseš peníze.“ Vít vzal šat a odešel.

Za městem uřízl si tlustý prut; a že bylo teplo, přehodil si kabát přes rameno. Pospíchal; aby pak sobě nadešel, kráčel přes pažit.

Práci svou odvedl; kabát byl dobře ušit. Vít dal pánovi účet; pán vysázel mu peníze. Bylo jich hezký počet. Vít je zabalil do šátku, vstrčil do kapsy a uháněl domů.

Přišel k městu; chtěl peníze si přepočítati — šátek byl ztracen. Chtěj nechtěj musil nazpět. Plakal — bál se, že peněz nenajde.

Na cestě potkal stařečka. „Co pláčeš?“ ptal se ho kmet. „Ztratil jsem peníze v šátku zabalené,“ řekl mu Vít. Stařeček slitoval se nad ním a řekl mu: „Našel jsem ty peníze, vezmi si je; podruhe buď opatrnější.“ Vít poděkoval a radostně spěchal ku městu. Ale bál se bráti více peníze za účet.

„Jak se jmenoval chlapec, o němž jsem vypravoval? Co nesl do sousední vesnice? Co mu dal mistr ještě? Co si uřízl Vít za městem? Co přehodil si přes rameno? A proč? Co dal Vít pánovi? Co mimo kabát? Co chtěl dělati Vít u města? Kdo ho potkal, když se dal nazpět?“

„Slyše-li jste nyní slova: Vít, kabát, šat, účet, prut, teplo, počet, zpět, kmet.“

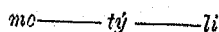
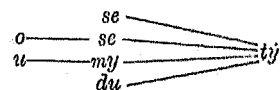
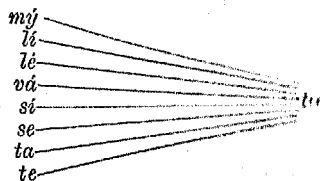
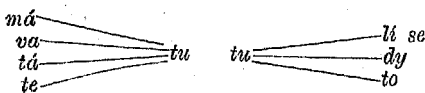
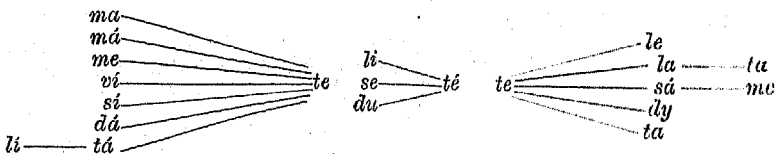
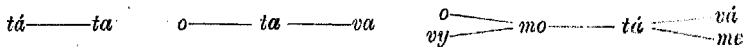
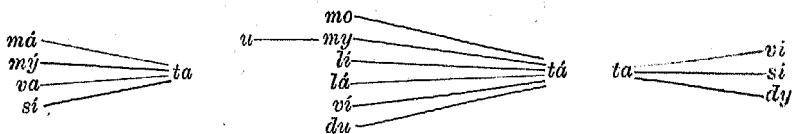
„Budou je říkati; co opomenu, doložíte vy:“

Učitel:	{	Vít- ša- kabá- kme- poče-	a žáci:	{	t, t, t, t, t a t. d.
---------	---	---------------------------------------	---------	---	-----------------------------------

„Slyšeli jste nyní hlásku t; zda-liž pak i v jiných slovech ji nacházíme? Povídejte mi!“

„Hláskta t má také své znaménko. Hleďte na tabuli! — Pište!“

„Budeme čísti:“

Hláska *k*.

(Čl. 10.)

Karlík byl hodný hoch; ale ošklivou měl vlastnost — rád mlsal.

Vyšel si jednou na procházku, na otcův palouk; tam sobě poskakoval a si hrál. Bylo mnoho květiněk na palouku; rostl tam vlčí mák, mazaneček, koukol zase blíže pšenice, u meze šípek. Karlík trhal květy a uvil z nich kytku.

Uprostřed louky stál buk, pod něj Karlík si sedl. A jak sedal, uviděl, že roste u buku rostlina s krásným fialovým květem; na ní pak visely červené třešničky. (Obraz lilku.) Karlíkovi zachtělo se třešniček; i jedl je, a byly dost sladké.

Za chvíli začala se mu hlava točiti, v ústech jako kdyby oheň měl. I počal dělati povyk a dal se v nesmírný nárek. Lidé ho slyšeli a dovedli ho domů. Tatínek poslal hned pro lékaře; lékař řekl: „Tys jedl lilek!“ On snědl ovoce jedovaté rostliny. Lékař předepsal mu lék; jinak by byl Karlík umřel.

Pak více nemlsal.

„Jak se jmenoval hošík, o němž jsem vám povídal? Kam si vyšel na procházku? Které květiny tam rostly? Co z nich Karlík uvil? Kam si pak sedl? Co uviděl? Co se mu stalo? Co dělal, když začala se mu hlava točiti? Pro koho poslal tatínek? Co mu lékař předepsal?“

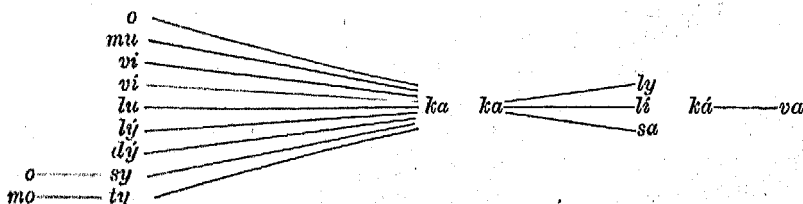
„Říkali jste mi slova: Karlík, palouk, mák, mazaneček, koukol, kytká, buk, lilek, nárek, povyk, tatínek, lék.“

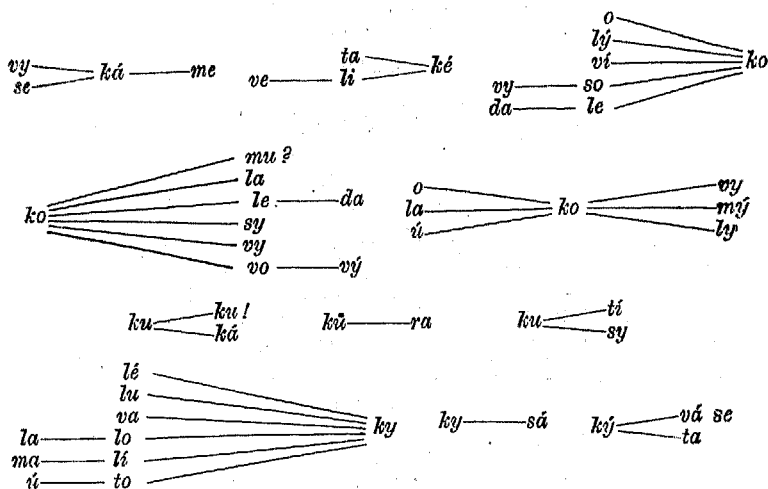
„Budu je opakovati ještě jednou, a co nedořeknu já, dopovíte vy.“

Učitel:	{	má- bu- lé- palou- povy- náře- lile-	a žáci:	{	k, k, k, k, k, k k a t. d.
---------	---	--	---------	---	--

„Kterou hlásku jste vyslovovali? Hleďte tu hlásku i v jiných slovech! Jak volá kukačka? —

„Pište jí! — Čtete:“

Hláska **b**.

(Čl. 11.)

„Vstávej, Bedřichu, pojedíš se mnou do Prahy.“ Tak budila babička Bedřicha časné ráno. Vůz byl přichystán; Bedřich se ustrojil, a jeli. Ještě ani slunéčko nevyšlo. Na nebi byla mračna; za chvíli počal bouřiti vítr, a déšť s nebe jen se lil. Ale netrvalo to dlouho; vyjasnilo se, slunce vyšlo, a jen bílé obláčky zůstaly na obloze.

Přijeli k potoku; tam nebyl most. Musili jeti vodou. Běloušovi arci nechtělo se brodití studenou vodou; ale kočf vzal bič, a bělouš hned poslechl. Bylo v potoce málo vody; babička řekla Bedřichovi: „Tomuto místu říká se bród; zde každý snadno se přebrodí.“

Přijeli ku Praze; musili jeti branou. Ve bráně je zastavili; všecko jim ve voze probrali a pak je teprve pustili. Prohlíželi jim vůz, aby nic do Prahy nepřivezli, z čeho by nezaplátili. Každý musil ve bráně zastaviti.

Jak se Bedřich divil, když ho pak babička po Praze vodila! U každého krámu chtěl stanouti, všecko chtěl kupovati. Babička povídala: „Počkej, až se převlekneš; vždyť je tvůj oblek celý mokrý.“ Bedřich se tedy převlekl a pak teprve s babičkou v novém obleku po Praze se procházel.

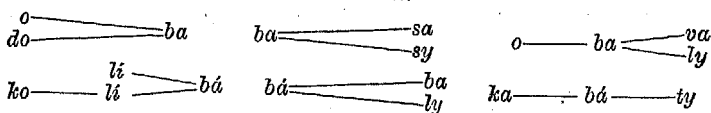
„Jak říkáme jinak nebi? Co na něm vídáme? Jak říkáme místu v řece, kde snadno přejítí můžeme? Kde zastavil se vůz babiččin? Co vzal na se Bedřich místo zmoklého oděvu?“

„Slyšeli jste slova: obloha, oblak, oblek, brod, brána! Kterou hlásku ve všech slovech jste slyšeli? — Ano, hlásku b; zda-li hlásku tu i v jiných slovech poznáte?

Žáci pak i jiná slova říkají. Pak píší písmeno b.
Následuje čtení složek b se samohláskami.

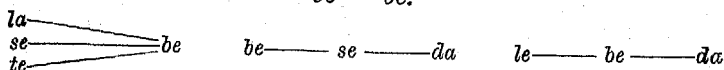
Jak volá malé dítě babičku? *)

bá — ba.

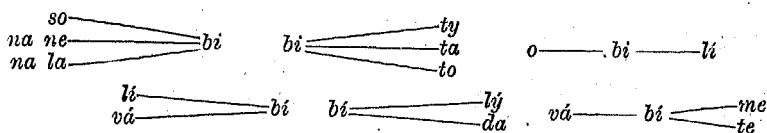

Jak volá ovčička?

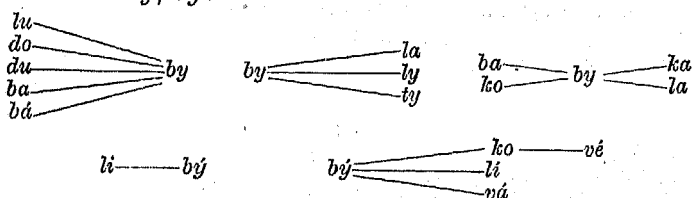
bé — bé.

Čtème: bi, bí!

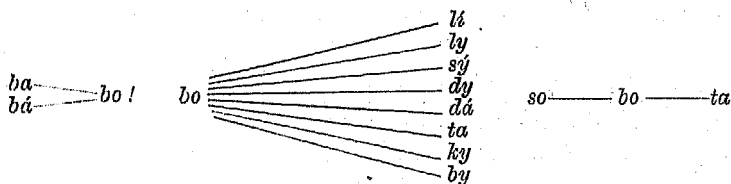

Čtème: by, bý!

Když dítě bolest si udělá, jak to řekne? jak volá?

bó!

*) Hlásky b jest z těch, jež v dosloví vlastním sobě hlasem nezní; proto zvolil jsem způsob tento, kde žáci začnou hned slabikami, aniž by hláskovali. Viz hlásky v, d.

Jak volá chůva, chce-li dítko bubákem postrašiti ?

bu — bu — bu!

Jak volá kravička ?

bá — bá!

do — ba — bá — bu — ky — o — bu — tý

Hláska *n*.

(Čl. 12.)

Byl jednou pán, měl hrad, a celá země kolem hradu byla jeho; proto říkali mu lidé zeman. Zeman ten měl psa, chrta; toho měl nesmírně rád a nebyl by ho dal za nevíím co. Zeman ten měl i sluhu, panoše, ten jmenoval se Jan. Jan chodil s pánem na hon; chrt na krku měl řemen, a za řemen ten ho vodil Jan s sebou na hon.

Jednoho dne šli do lesa; i zastihla je bouřka. V lese bylo tma; Jan klopýtal o každý kořen, a při tom ztratil psa. Pes utekl a nevrátil se více.

Pán chodil smuten; nejedl celý den a plakal tak, jako kdyby nikoli pes, ale syn jemu byl se ztratil. — A přišla do hradu baba čarodějnice a povídala pánovi: „Já mám psa; dáš-li mi za něj Jana, vydám ti ho.“ Pán dal Jana a dostal psa. Pán byl zase vesel; ale netrvalo to dlouho, — pes pošel. Tu začal pán litovati, že za zvíře dal hodného Jana. Něco mu pořád říkalo: „Neměl's to dělati; toho ti Pán Bůh neodpustí.“ I začal se pán modliti, a dal vystavěti kostel se zvonící a pověsiti do ní zvon.

Leč jak začali zvoniti, dal se pán do pláče a trhal si vlasy s hlavy, neboť se mu zdálo, že ten zvon volá: „Jan, Jan za chrta dán.“ Jen když pán sám zvonil, zvon tak nevolal. I zvonil pán celé dny, až ho jednou našli umrlého ve zvonici. —

Pak byla vojna, kostel byl rozbořen; zvon padl do náhonu a dlouho tam ležel. I šla zbožná žena máchat do náhonu len; najednou vytáhla zvon. Lekla se, zvon i len pustila — a zvon naposled zazněl: „Jan, Jan za chrta dán!“

„O kom jsme si povídali? Čím byl Jan? Kam chodil pán s Janem? Koho s sebou vodili? Co měl pes na krku? Koho dal pán za ztraceného psa? Co dal pán vystavěti? Co do zvonice? Jak zněl zvon? Kam se poděl zvon? Kdo jej vytáhl? Čím? Odkud?“

„Slova, která jste mně nyní za odpověď dávali, budu opakovati ještě jednou sám. Pán, zeman, Jan, řemen, hon, zvon, den, len, náhon.“

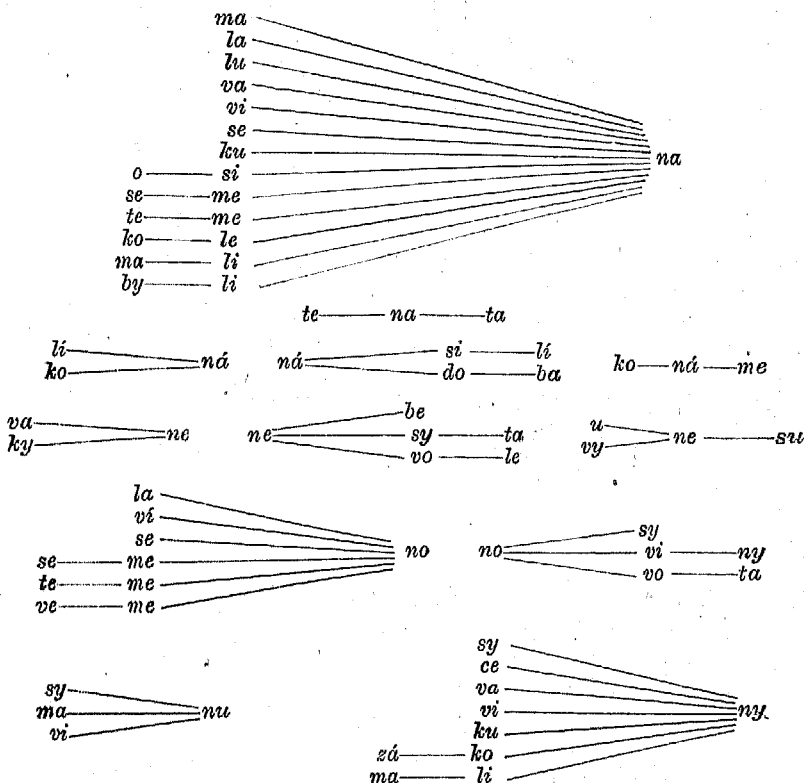
„A opět budu je říkati; leč co opomenu, řeknete vy za mě:“

Učitel:	{	Ja- pá- ho- le- de-	žáci:	{	n, n, n, n, n a t. d.
---------	---	---------------------------------	-------	---	-----------------------------------

„Kterou hlásku jste nyní vyslovovali? Zdaž naleznete ji i v jiných slovech? Hleďte!“

Pak přikročím ku psaní; žáci píší ve vzduchu, na lavici, na tabulce.

A píší-li dobře, čtou:

Hláská **p**.

(Čl. 13.)

Na naší zahradě byl starý štěp. Štěp ten uschl; snad červí v něm hryzli. Bylo to na jaře, seděli jsme ve stodole; já a bratr

můj Prokop. Mlatci dosud mlátili; každý z nich držel v ruce cep, a když obilí vymlátili, udělali ze slámy otep.

Náš čeledín přijel s pole domů; vezl s sebou pluh a na voze vrbové proutí. Řekl k nám: „Hoši, pojdte mi pomoci.“ I vzal v koutě na dvoře staré kolo a prolítal je proutím. Nevěděli jsme, co chce; on pak vzal celé kolo a donesl je na zahradu. Vzal žebřík, kolo vynesl na štěp a řádně je tam upevnil.

Druhého dne seděl jsem s Prokopem opět na otepi; dívali jsme se na štěp. Najednou přiletěl velký pták, stoupl na kolo, otevřel zobák a udělal: klep! klep!

Mlatci pozdvihli každý svůj cep a dívali se na ptáka. Pták hned odlítl, hned zase přilítl; a viděli jsme, že slámu a trávu do kola nosí. Pták ten byl čáp a dělal sobě hnízdo. Nebyl dlouho sám, a druhý čáp k němu přiletěl; a za několik neděl viděli jsme, že také maličtí čápi své zobáky ven vystrkují. Starý čáp lítal pak ven, prohlédl každý přskop, každou louži, a jak chytil zábu, hned zanesl ji malým.

A my jsme měli radost, že náš starý štěp aspoň k něčemu jest. —

Jak jmenovali jsme onen starý strom v naší zahradě? Jak se jmenoval můj bratr? Co drželi mlatci v rukou? Co vázali ze slámy? Čím oral čeledín? Co přivezl s sebou s pole? Co dělal s proutím? Kam dal kolo? Kdo tam na ně přiletěl? Jak dělal zobákem?

Slyšeli jste: štěp, Prokop, cep, otep, pluh, proutí, pletl, čáp, klep!

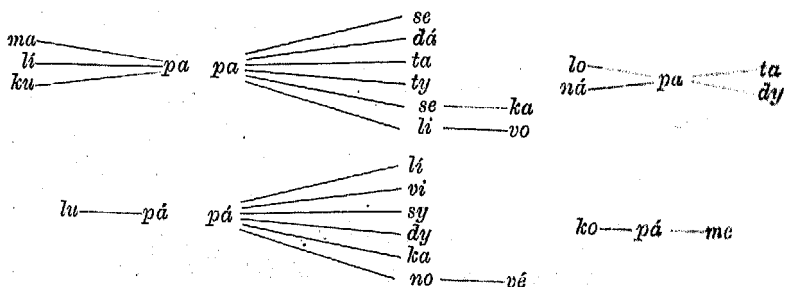
Opět to budu říkati; než, co vynechám, řeknete za mne:

Učitel:	{	ště- ce- ote- čá- kle-	a žáci:	{	p, p, p, p, p a t. d.
---------	---	------------------------------------	---------	---	-----------------------------------

Co jste vyslovovali? — Ano, hlásku p. Slyšeli jste ji ve mnohých slovech; nuže, povězte mi sami některá slova!

Povím vám také, jak se píše.

Pak žáci čtou:

te
lu
sá
đu
ka

pe

pe — ku lu — pe — ny pé — ro

o — su — te — pi

pi

la
ly
vo
va

o — ú — pi — sy

le
so
to
ko

pi

le
te
pa
ka

vy — pi — me

o — ne — to — po

na
se
ly

da

le
bi — tý
to — pa
tu — pa
pi — sy
sa — da
ku — ta
to — ky
vy — ky

po

pi
ma
lí
ku

pu

ma
my
pa
pe — ny

pu

o — pu — ka pú — da

ma
lí
ku
pi
pu

py

ko — py — to

Hláska *z*.

(Čl. 14.)

Matka byla nemocna; zbledla vždy, když nemoc se zhoršila, a třásla se jakoby v největší zimě, ač bylo ve světničce zatopeno. Jednoho večera řekla: „Zdeňku, je mně hůř; dojdi do města pro pana lékaře.“ Chlapec nemeškal a hned spěchal.

Byla zima, ostrý vítr foukal stromovím. Černé lesy, jimž Zdeněk jinak hvozdy říkal, stály podle cesty. Cesta byla sněhem zaváta; aby Zdeněk nezbloudil, díval se nad sebe na nebe. Jasně hvězdy stály na nebi, a ty mu cestu ukazovaly.

Zdeněk byl sirotek; neměl tatínka. Matinka mu stonala, a on se o ni bál. Byl by pro ni udělal všechno, jen aby zase byla zdráva. Nebál se po cestě; vzpomínal si na matinku a spěchal,

jen aby již byl ve městě. V tom něco uslyšel; z dálí zněl zvon. Bily hodiny ve městě; teď již neměl daleko.

Avšak byl všecek udýchán, bylo mu horko, a dřímota naň šla. Nemohl dál; u cesty stála kaplička. Šel k ní, sedl u zdi a zdřímнул. Leč mrzlo; a on již spal a nevěděl, že by mohl umřít, zmrznouti.

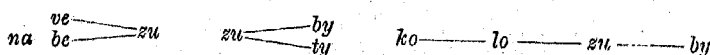
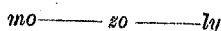
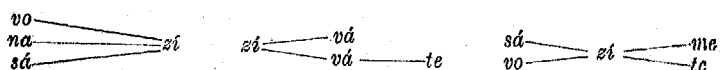
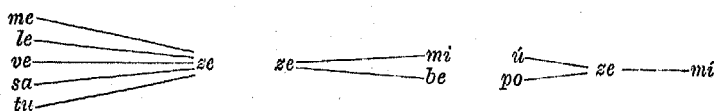
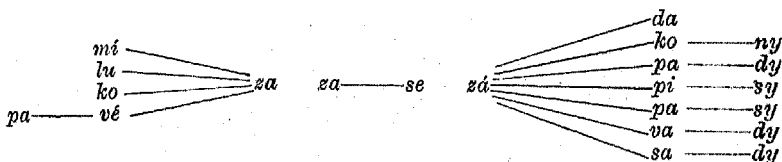
Jel okolo jezdec — pán na koni. Viděl chlapce, a zbudil ho. Ptal se ho: „Kam jsi šel?“ A chlapec: „Mamince pro pana lékaře.“ A pán mu odpověděl: „Či pak jsi?“ Chlapec na to: „Maminka zůstává v Podole; tatínka nemám.“ Pán mu pak povídal: „Pojď se mnou; já se na matku podívám.“ I jel pán s chlapcem; byl to pan lékař sám. Předepsal matce léky, a brzo byla zdráva.

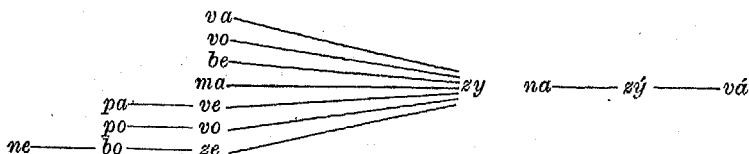
„Jak jmenoval se chlapec? Co bylo matce? V jakém čase šel Zdeněk do města? Co bylo kol cesty? Co na cestě? Co na nebi? Co slyšel Zdeněk? Odkud? Kam si sedl? Co udělal? Co by se mu bylo stalo? Kdo jel okolo? Všimnul si ho? Byla potom ještě matka nemocna?“

Na všechny tyto otázky žáci musí odpovídati krátce a správně; učitel z odpovědí jejich opakuje jen slova ta, jež v sobě hlásku z chovají.

Pak se taž: „Slyšeli jste Zdeněk, zima, hvozdy, hvězdy, závěj, zdráva, zdálí, zněl, zvon, u zdi, zdřímнул, zmrzl, jezdec, zbudil. Kterou hlásku ve všech těchto slovech jste slyšeli? — Ano, z jste slyšeli; vyslovte je všickni zřetelně! Povězte slova, ve kterých hlásku z slyšíme!“

Hlásku tu pak píš; po psaní čtou:

Hláská c.

(Čl. 15.)

Byl měsíc červenec; František měl již prázdniny. Zůstávali u lesa; otec jeho byl hajný. Hajný je asi tolik jako myslivec; dává pozor, aby v lese nikdo nestřílel a nikdo stromy nesekal. Jednou řekl otec Františkovi: „Dnes přijede strýc; a zítra tě vezmeme s sebou na hon.“ Ach, to bylo radosti; Frantík nemohl spát celou noc.

Ráno vyšli; otec a strýc měli ručnice, Frantík hůl. „Tam na pasece začneme,“ řekl otec; a všichni tam spěchali. Paseka byla nízkým křovím porostlá; nejvíce rostl tam jalovec.

Les ten patřil obci, proto říkali mu obec. Přišlo tam více lidí na hon pomáhat; i páni z města přišli si střelit. Ten, kdo měl ručnici, byl lovec; kdo ale jen zvěř ze křoví vyháněl, byl honec. Honce šli napřed, až na druhý konec; udělali veliké kolo a vyplašili zvěř. Zvěř polekána běžela před nimi a utíkala střelcům vstříc. Mnohý zajíc padl zde ranou z ručnice; a hosti to tak bavilo, že nešli domů, až na oblohu vyšel měsíc, — až byla noc.

„Čím byl otec Františkův? Kdo k nim přijel? Co s sebou vzali na hon? Kde počali honiti? Co tam rostlo? Jak se jmenoval každý, kdo měl ručnici? Jak ten, kdo zvěř vyháněl? Kam šli až honce? Co stříleli? Kdy šli domů? Co svítilo na nebi?“

Opakuj nyní veškerá slova: „Myslivec, otec, obec, jalovec, honec, střelec, noc, měsíc, konec. Co jste slyšeli?“

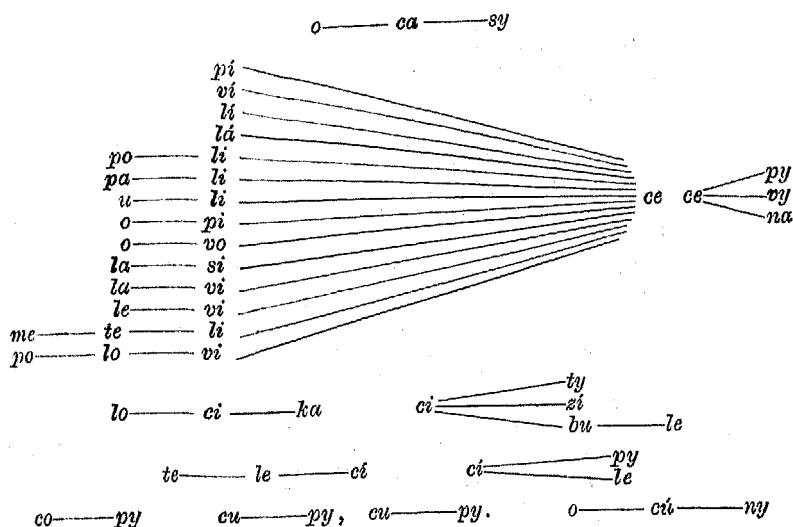
„Opět budu říkati, a co vynechám, dořeknete vy:

Učitel:	{	myslive- ote- obe- jalove- hone- střele- no- měsí- kone-	a žáci:	{	c, c, c, c, c, c, c, c, c.
---------	---	--	---------	---	--

„Vyslovovali jste hlásku c. -- Znaménko její jest toto. Pište je!“

„Jmenujte mi i vy slova, kde byste nějaké c slyšeli.“ Žáci jmenují. — „Jak volá cvrček?“

A čtème:

Hláská 7.

(Čl. 16.)

Lubor se sestřičkou svou Marií vyšli sobě ven. Všecko zdálo se jim býti jako ráj; proskakovali se po louce, zašli k potůčku. V potoce shlédli ryby; plaval tam i malý kapr, a ten se nejvíc Luborovi líbil. Chtěl ho chytiti, ale kapr ujížděl pořád po proudu; Lubor s Marií za ním. Museli často dáti pozor, aby do proudu nepadli; a tak přiběhli až k boru. Říkali lesu tomu bor proto, že tam rostlo mnoho borovic. „Jak poznáš borovici,“ ptala se Marie. „Podívej se, dole má šedivou a na hoře zrzavou kůru.“ Byly tam ale i jiné stromy; jeden jmenoval Lubor, že to je javor, jiný opět habr. Zapomněli na rybičku a dívali se po stromech. Tu zahlédli čipernou veverku, tam zase na zemi lezl pěkný brouček, a tak se v boru bavili.

Najednou uviděl Lubor na zemi černé borůvky. Hned počali sbírat; neměli je kam dávat, tedy je hned jedli. Ale za dlouhou chvíli udělalo se šero, pak hodná, černá tma. Lubor ani Marie nemohli domů trefiti; nevěděli, kudy byli přišli. Vítr začal mezi stromy hučeti; ošklivý výr vylezl teď, a tiše po lese lítal; mnohý netopýr poletoval mezi bory. Lubor i Marie se báli. Po nějaké chvíli uhlídali, že obloha se červená; to vycházel měsíček. I šli za měsíčkem, až přišli na kraj boru. Odtud již domu trefili.

Podruhé však neodvážili se na večer zůstat v boru.

„Jak jmenoval se hošík? Co plavalo v potoce? (Jak se jmenovala ta ryba?) Kam až zašli? (Jak říkali tomu lesu jinak?) Jmenuj mi stromy, jež tam rostly! Co lítalo večer mezi stromy?“

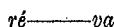
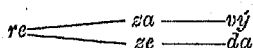
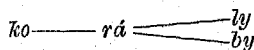
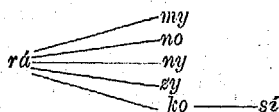
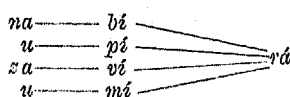
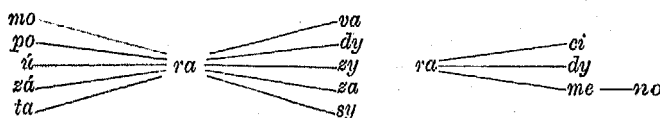
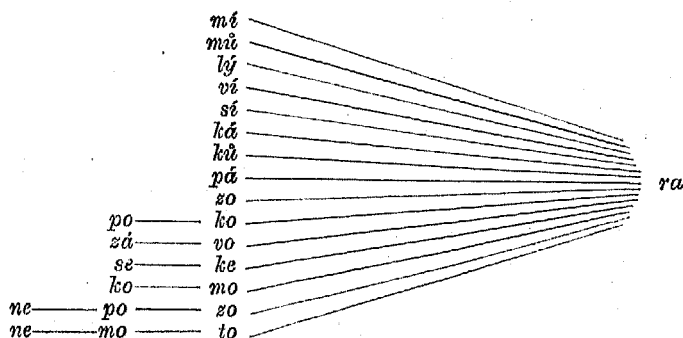
Učitel opakuj pak, důraz na hlásku r dáváje, tato slova: „Lubor, bor, kapr, habr, javor, výr, vítr, netopýr, večer.“

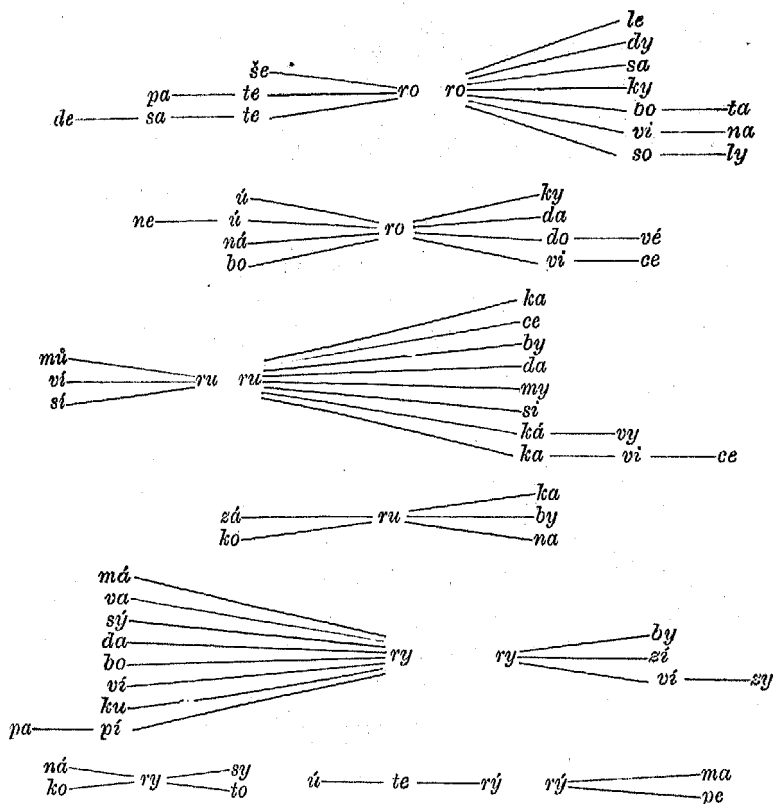
Učitel:	{	Lubo-		{	r,
		bo-			r,
		vý-	a žáci:		r,
		javo-			r,
		veče-			r,
		netopý-			r.

„Slyšeli jste r; zda i v jiných slovech v povídce naší je najdeme?“ Žáci pokouší se vyhledati slova uvedená, a i jiná r chovající. — „Malý buben jak zní?“

Pak ukaž učitel, jak se píše.

Konečně čteme:

Hlávka *h*.

(Čl. 17.)

Po poledni začali zvoniti. Zvonili velkým zvonem, a ten měl smutný hlas, jako by plakal. „Dej mu Pán Bůh nebe, kdo to umřel,“ řekl tatínek, když zvon uslyšel.

Někdo umřel; zvonili mu hrana. „Půjdeš se mnou,“ řekl mi potom tatínek. Ustrojil jsem se; šli jsme za město. Zvon pořád hučel. Přišli jsme až na hřbitov. Hřbitov byl jako zahrada; na každém hrobě bylo mnoho květin.

Pak slyšeli jsme smutný zpěv, a za chvíli přišel pohřeb. Šli jsme až ku hrobu, kam zemřelý měl být vložen.

Hrob byl hluboký důl, dlouhý, úzký; vedle něho vyházel hrobař hromadu hlíny. A z té hlíny, z těch černých hrud koukaly ještě kosti a hnáty těch, již dříve tam byli pohřbeni.

Brzy přinesli truhlu, v níž zemřelý ležel. Byla černá, na ní kříž a železné kruhy; víko bylo hřeby zatlučeno. Kněz se po-

modlil, pokropil ji; přátelé udělali na truhle kříž, a hrobař ji pomalu pouštěl do hrobu.

Přátelé hleděli ještě za ní do hrobu, vzali hroudou hlíny, a hodili ještě na ni. Pak plačky odešli.

Já jsem plakal nad hrobem také . . .

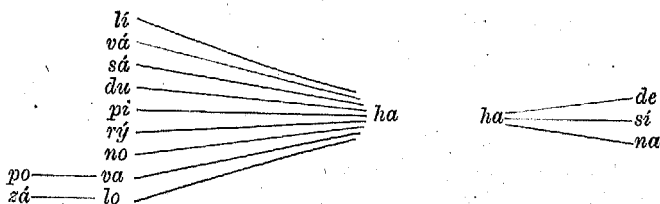
Co slyšíme, když se zvoní se zvonem? A zvoní-li se zemřelému, jak to jmenujeme? Jak jmenujeme místo, kde mrtvé pochováváme? Co bývá nasázeno na hrobech? Co jest hrob? Jak se jmenuje muž, jenž jej kopá? Co vykopá hrobař? Co ještě? V čem nesou mrtvého na hřbitov? Čím bývá víko přibito? Kam dají mrtvého? Co naň ještě hodí přátelé? —

„Slyšeli jste slova: hlas, hrana, hřbitov, hrob, hlína, hrouda, hnát, truhla, hřeb, — kterou hlásku jste ve všech těch slovech slyšeli?“

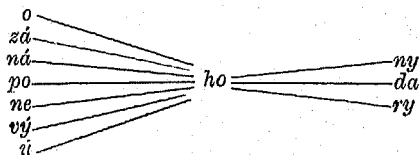
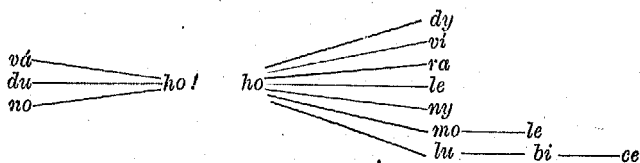
„Hlásku **h**; zda-liž ji i v jiných slovech slyšíme? — Jak děláme, když se na hlas smějeme? (Haha!) Když se někomu vysmíváme? (Hehe!) Jak volá kočí, když chce, aby kůň táhl? (Hat, hý!) Hlásku tu si také napíšeme.“

Když žáci dobře píší, přistoupí se ku psaní složek.

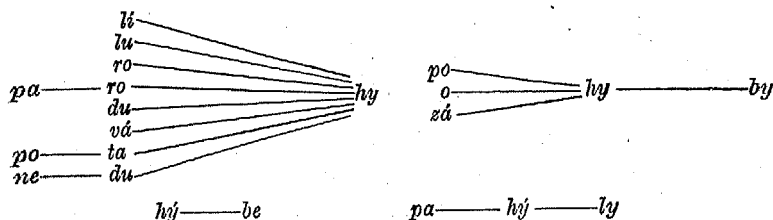
„Smějeme se haha!“

Voláme také ho hó!

Na koně voláme *hy!*

Vítr hučí *hú hú!*

Hláska *j*.

(Čl. 18.)

Zima přestala; závěje sněhu roztály, louky i pole se zelenaly. Bylo jaro. Chlapci vesele zazpívali:

„Vítej, vítej, máji,
my jsme tobě rádi.
Vítej jaro líbezné,
obilíčko zelené.“

A chlapci vycházeli na louku, aby se proskočili. Na louce kvítka pučela, a na ně sedal včelek roj, aby sladký med z nich ssály. Ptactvo opět stavělo svá hnízda v háji; a kdo do háje si vyšel, v tom zpěvu a v té vůni, myslil, že je v ráji.

A v ten čas přišly velikonoce. Na zelený čtvrtek přestali zvoniti; místo zvonění bylo slyšení řečtání. Roj chlapců rozběhl se v poledne po městě, řečtali a při tom volali, jak měli obyčej:

„Jidáš nevěrný,
jako pes černý,
kopal jámu
Ježíši pánu,
aby ho jal,
ukřižoval.“

A když přišla slavná neděle, pak velikonoční pondělí, jiný obyčej chlapci měli. Upletli pomlázky, a dům od domu zpívali:

„Paní jde s louky,
nese mísu mouky;
bude-li jí maličko,
přidá ještě vajíčko!“

Hospodyně pak dávaly jim malovaná vejce. Hle, jak radostně počíná jaro pro hodné dívky!

„Jak se jmenuje čas, kdy sluníčko zas teple hřeje? Jak ten měsíc? Co poletuje na lukách? Jak říkáme lesu jinak? Jak jmenovala se zahrada, v níž Adam žil?“

Žáci odpovídají slovy: jaro, máj, roj, háj, ráj.

„Buďte vyslovovati; vyslovte, čeho opomenou:“

Učitel: $\left\{ \begin{array}{l} \text{má-} \\ \text{ro-} \\ \text{há-} \\ \text{rá-} \end{array} \right.$ a žáci: $\left\{ \begin{array}{l} \text{j,} \\ \text{j,} \\ \text{j,} \\ \text{j} \end{array} \right.$ a t. d.

„Co jste vyslovovali? Jmenujte mi jiná slova, v nichž byste hlásku tu slyšeli!“

„Budeme jí psáti! Pak čteme:“

ja — ro — ry
 vo — sa — ny
 ho — ky — da
 pi — ja — vice — já — ma

má — je
 há — je
 rá — je
 vi — je
 ro — je
 bo — je
 vo — je
 my — je
 a — le — je
 o — le — je
 o — ku — je
 ná — bo — je
 ná — po — je
 ko — le — je
 po — ko — je
 zá — vo — je

je — dy
 zy — ce
 pi — ro
 ze — no — vě
 le — le

ji — ze — ra

je — va
 ly

za — jí — ci

Hláška Š.

(Čl. 19.)

Bylo to na štědrý den. František Liškův přišel ze školy domů; ptal se po matince. Matinka vyšla z vedlejšího pokoje, a on jí řekl: „Matinko, já jsem byl hodný; přinese-li pak mi něco Ježíšek?“ My slavíme na štědrý večer památku, že Pán Ježíš se narodil. Matinka řekla: „Možná, že něco dostaneš. Ale teď jdi s Baruškou pro ryby.“

František šel na náměstí; tam prodávali ryby. Baruška koupila jednu; a když se jí František ptal, jak se jmenuje, řekla mu: „Štika.“ I donesli štiky domů; matinka ji trhla, šupin ji zbavila a připravovala ji. František odešel do pokoje.

Zatím udělalo se šero; matinka přistrojila na stůl a s otcem a Františkem ke stolu zasedla. Měli polévku, pak štiky, smažená jídla a vánočku. Když pojedli, vstal otec, otevřel dvěře vedlejšího pokoje, a hle! — tam stál vánoční stromek. František radoval se, čeho Ježíšek mu nadělil. Velký stromek ověšen byl samými jablky — jen těch bylo aspoň koš. Pak zlaté oříšky, cukroví a jiných věcí mnoho tam viselo. A z čeho František nejvíce se radoval, to byl nový zimní šat.

Když nejvíce se těšili, začal někdo za dveřmi zpívat:

„Koleda, koleda, míšku,
dejte po voříšku,
nedáte-li po voříšku,
vyvrtáme vám díрку do kožíšku.“

Když otevřeli, viděli za dveřmi malého hošíka. „Co mu dáš, aby také on se radoval?“ řekl tatínek Františkovi; a František přinesl své obnošené šaty a řekl: „Tu máš.“

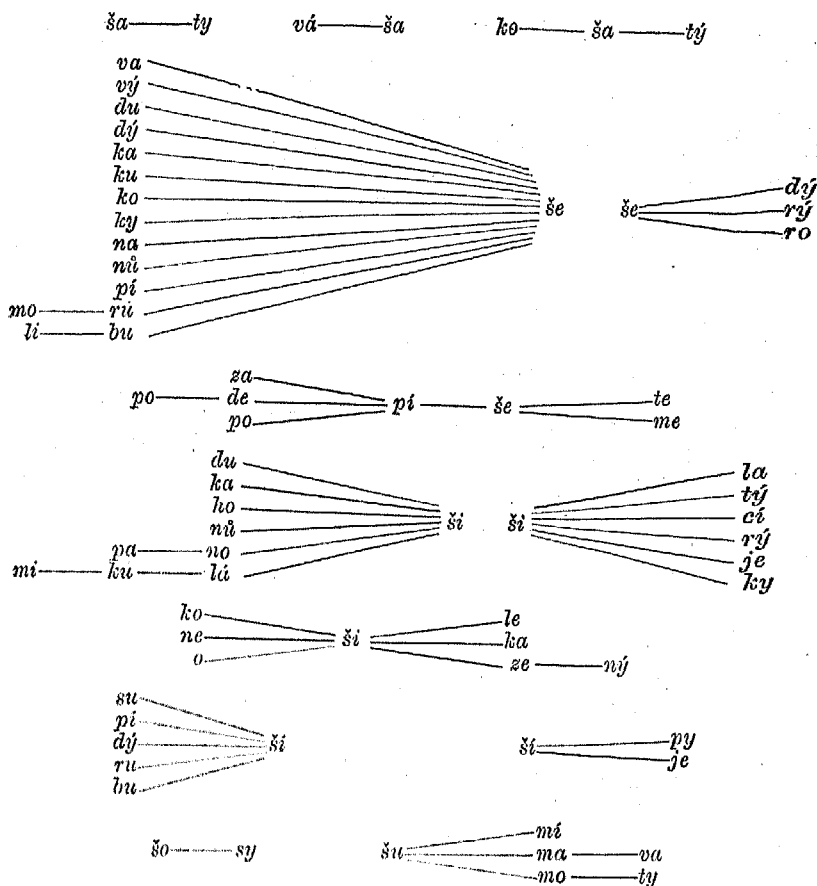
Tak strávil František štědrý den.

„Jak jmenoval se hošík? V který den šel s Baruškou na trh? Ói památku slavíme na ten den? Bohatí lidé na ten den dávají dárky chudým, jsou k nim štědři — jak se jmenuje ten den? Co koupila Baruška v trhu? Co s ní mamiuka seškrabala? Co nadělil Ježíšek Františkovi? Čím byl stromek ověšen? Kdo koledoval za dveřmi? Co mu František dal? Jak řekl při tom?“

„Slyšeli jste slova: František, štědrý den, Ježíšek, štika, šupiny, koš, oříšky, šat, hošík, obnošený šat, „tu máš“ — kterou hlásku jste ve všech těchto slovech slyšeli?“

„Hlásku š; hleďte ji i v jiných slovech! — Jak voláme, když kuřátka ze zahrady honíme? Jak šeptá listí na stromech, když je vítr?“

Hlásku tu si napíšeme. — A přečteme následující:

Hlásk a š.

(Čl. 20.)

Bylo to o prázdninách. Strýc myslivec vzal mne k sobě, abych se trochu po lesích proběhl. Měl mne rád a často brával mě na hon s sebou.

„Pájdeme na čižbu,“ řekl mi jednou. Já jsem nevěděl, co to jest; on pak mi pravil, že se tak jmenuje chytání a střelení ptáků. I vedl mě až na paseku; tam jsme si sedli do malého domečku, jež si byl vystavěl ze chvojí. Domeček měl v sobě malá okénka, jimiž ručnice se vystrčiti mohla; před domečkem stál kolk, na nějž strýc výra posadil.

Netrvalo to dlouho, ptáci počali kolem výra lítati; strýc uchopil ručnici, natáhl kohoutek a — střelil. Několik ptáků padlo mrtvých.

Dlouho se ptáci báli; ale jeden po chvíli přece se osmělil a sedl si proti výru. Byl zelený a žlutý, s dlouhým, špičatým zobákem. Strýc řekl: „To je žluva.“ „Strýčku, střel!“ řekl jsem. Strýček mi však odpověděl: „Nestřelím! Žluva je užitečný pták; žere hmyz a housenky. Takového žrouta bylo by škoda zastřeliti; dělá nám dobrou službu.“

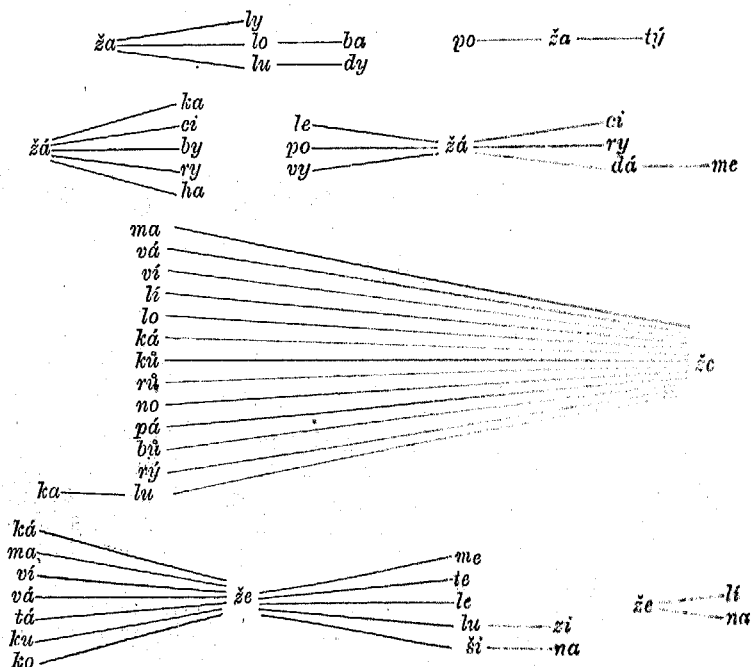
Žluva odletěla; za chvíli slyšeli jsme volati: „Kuku! kuku!“ „Strýčku, který to je pták?“ „To je žežulka.“ „Tu mi zastřel.“ „Také nemohu; ona také žere hmyz. Ano, je tak velký žrout, že v jednom lese ani druhou žežulku netrpí; pro dvě žežulky bylo by zde málo žrádla.“

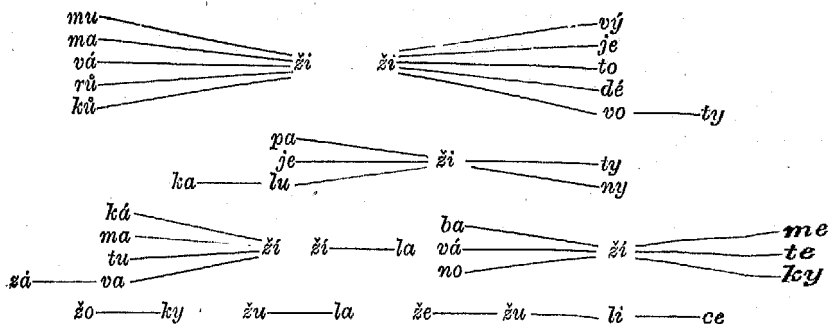
Nesl jsem málo ptáků domů; ale za to znal jsem dva užitečné ptáky, žluvu a žežulku.

„Povězte mi, jaké ptáky jsem v lese viděl? Jaká je žluva? Žežulka mnoho žere; jak jí proto myslivci říkají? Proč mají myslivci žluvu rádi?“

„Slyšeli jste nyní: žluva, žežulka, žrout, žlutý, žravý, žere, užitečný. Kterou hlásku jste ve všech slovech slyšeli? — Hlásku ž; vyslovte ji všichni! — Hleďte jiná slova, kde hlásku ž také slyšíme!“

„Teď na tabuli napíši znaménko pro hlásku ž.“
Čtáme:

Hláska ě.

(Čl. 21.)

Toniček dostal na svůj svátek hračky. Aby pak mohl si také svého soudruha pozvati, řekl matiče: „Matičko, upeč dnes, prosím tě, nějaký koláč; vezmu si sem Karlíčka, a budeme si hráti.“ Matička mu dávno slíbila, že mu koláč upeče.

Toniček sebral se odpůldne a uchystal nejprve své hračky. Dostal ráno míč, bič a obruč, pak meč a tyč na prápor. Pak šel pro Karlíčka.

Když přišli, řekla k nim matička: „Kloučkové, teď svačte; pak jděte si na zahradu.“ Hoši posvačili a šli, Toniček napřed, Karlíček v zadu. Bič, míč, obruč, meč a tyč nezapomněli; také vzal každý s sebou koláč.

Koláče položili si na lavičku, a hráli sobě v zahradě; ano vzali do ruky i rýč a rýpali ve svých záhonkách. Mlsná kočka přikradla mezitím se ke koláčům, a jeden koláč snědla.

Hoši dostali po běhání hlad; šli ke koláčům — našli jen jeden. „To je můj!“ křikl Karlík. „To je můj!“ volal Tonfk. I zapomněli, že mají býti hodnými; dali se do pračky a neustali, až Karlík tyčí dostal v obličej. Pustil meč a křik jeho proměnil se ve pláč. To měl z toho, že pral se o koláč.

„Co upekla matička Toničkovi? Které dostal hračky? Čím rýpali v záhonkách? Oč se prali? V co se proměnila jejich radost?“

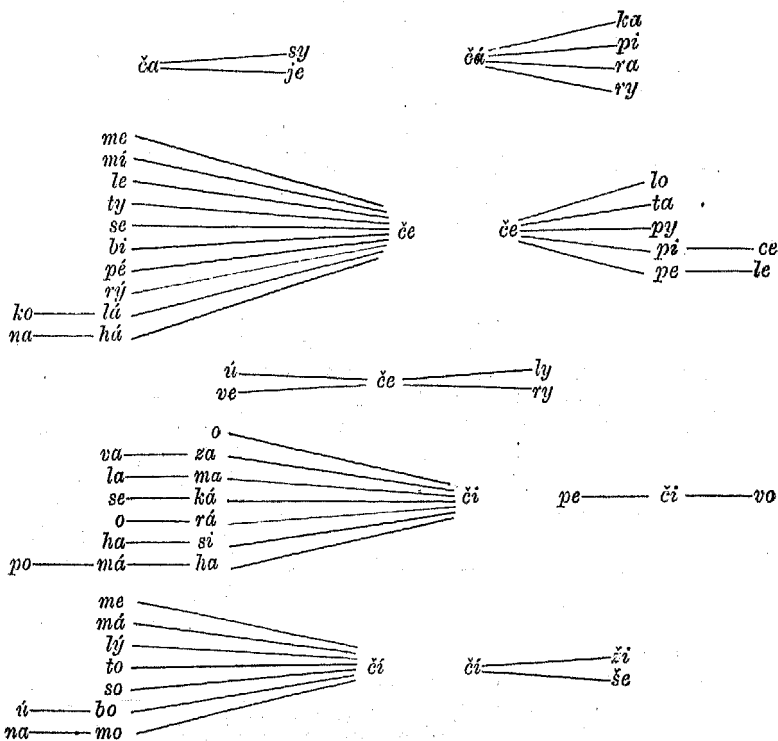
Učitel opakuje: „Koláč, bič, míč, tyč, obruč, meč, seč, pláč.“

„Co vynechám, řekněte vy:

Učitel:	{	koláč- bi- mí- ty- obru- me- se- pláč-	a žáci:	{	č, č, č, č, č, č, č.
---------	---	---	---------	---	--

„Slyšeli jste hlásku *č*. Slyšíme ji ve slovech: meč, seč, tyč, obruč. Zdali i v jiných slovech jest slyšeti? Jak voláme na kočku? Žáci sami slova hledají.

Pak čti učitel se žáky:

Hláská *ř*.

(Čl. 22.)

Byl jeden rybář, a ten zůstával u řeky. Tam ryby chytal. I hodil do vody síť a vytáhl rybu — krásného kapříka. Jak ji vzal do ruky, řekla mu: „Rybáři, pust mě!“ Rybář se ulekl, pustil ji, a ona byla zas ve vodě.

Ryba mu pak řekla: „Čím chceš rybáři býti?“ Rybář zůstal v bídné chaloupce, a proto řekl: „Pánem chci býti!“ A ryba odpověděla: „Jdi domů!“

Jak užasl rybář, když uviděl, že místo chalupy dům tam stojí. Žena jeho, když uslyšela, jak se to stalo, mořila ho a říkala: „Jdi k řece a řekni kapříku, že rytířem chceš býti!“

A žena zlobila se hůř a hůř, až rybář poslechl. A když přišel domů, viděl, že hrad je na místě domu. Na dvoře stáli koně, a na jednom oři seděla rybářka, za rytířku oblečena. „Jdi k řece, řekla, „a řekni kapříku, že císařem chceš býti!“

A řádila hůř a hůř, až rybář poslechl. A když přišel se břehu domů, viděl hrad, a v něm plno rytířů. Rytířové na zlatých talířích nosili jídla na stůl, kde rybářka seděla. Rybáři jako císaři se klaněli. Rybářka řekla: „Jdi k řece a řekni, že chceš jako Pán Bůh býti!“ A řádila hůř a hůř, až rybář poslechl. Leč rybka ani se neukázala; řeka se bouřila, vítr hučel, hrom hřímal — a rybář, když se domu vrátil, našel zase jen bídnou chalupu. Že nebyl s málem spokojen, neměl nic.

O kom jsem vypravoval? Kam rybář šel? Co lovil? Čím se stal rybář? Co stálo na dvoře? Čím byl pak? Kdo se jemu klaněl?

Učitel opakuje slova a zřetelně ř na konci slov vyslovuje. Pak opakuje ještě jednou sám: „Rybář, rytíř, císař, oř.“

Co vynechám, řekněte místo mě:

Učitel: $\left\{ \begin{array}{l} \text{rybá-} \\ \text{rytí-} \\ \text{císa-} \\ \text{o-} \end{array} \right.$ a žáci: $\left\{ \begin{array}{l} \text{ř,} \\ \text{ř,} \\ \text{ř,} \\ \text{ř.} \end{array} \right.$

„Co jste vyslovovali na konci?“

„Povídejte mi slova z povídky, v nichž jste také ř slyšeli!“

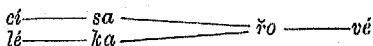
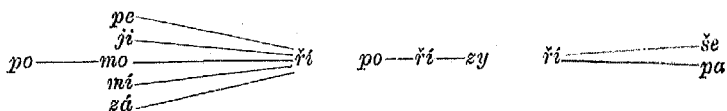
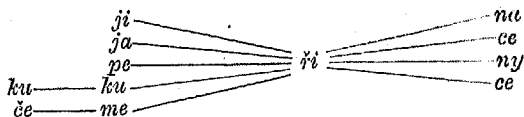
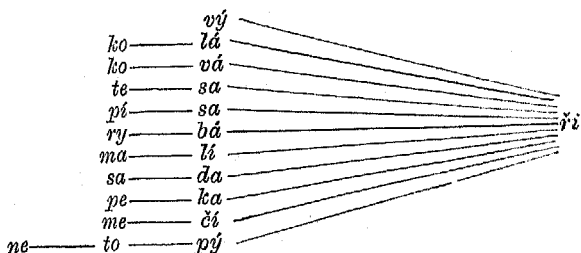
Žáci opakují. Pište a čtěte:

řa $\begin{array}{l} \text{sa} \\ \text{dy} \end{array}$ ú — řa — dy řá — dy pa $\begin{array}{l} \text{ra} \\ \text{je} \end{array}$ $\begin{array}{l} \text{řa} \\ \text{ře} \end{array}$ $\begin{array}{l} \text{řy} \\ \text{ře} \end{array}$

mo — ře
zo — ře
ke — ře
ku — ře
zá — ře
ho — ře
ja — ře
ší — ře
ža — lá — ře
ta — lí — ře
pi — lé — ře
ka — de — ře

ře $\begin{array}{l} \text{ka} \\ \text{py} \\ \text{zy} \\ \text{či} \\ \text{me} \\ \text{še} \\ \text{řa} \\ \text{řá} \end{array}$ $\begin{array}{l} \text{ny} \\ \text{to} \\ \text{vý} \\ \text{by} \end{array}$

če $\begin{array}{l} \text{pa} \\ \text{sá} \\ \text{ko} \\ \text{ve} \end{array}$ ře $\begin{array}{l} \text{ny} \\ \text{zy} \\ \text{či} \\ \text{ny} \\ \text{je} \end{array}$

Hláská *ch*.

(Čl. 23. a 24.)

Byl starý muž, již šedivý, a ten měl velké jmění. Ale měl tvrdé srdce. Když přišel **chudobný**, a prosil o **chléb**, řekl mu: „Jste **lenoch**, mohl byste pracovat,“ — a viděl třeba, že **chudému** ruka nebo noha **scházela** — že byl **chromý**. On, co peněz měl, všecky jen **schoval**, a měl **jich** plný kožený **měch**. To nebylo hezké; a lidé říkali: „Pán Bůh mu to oplatí.“

Byl tmavý večer; **vichřice** hučela, a **chumáče** sněhu vály do oken. Někdy tak silně to bouřilo, že okna se **chvěla**. Starý lakomec seděl doma, oblečen v **kožích**, a na **ústech** jeho bylo viděti **smích**. Smál se, neboť před sebou měl **měch** s penězi. Když vítr oknem zatrásl, lekl se; jak ale přestal, **smích** zase byl na **ústech**.

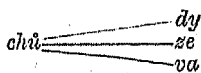
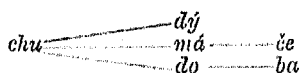
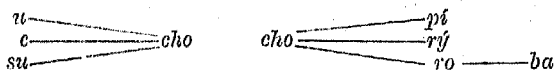
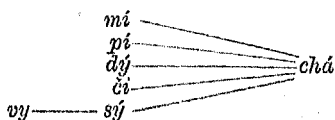
„Hoří, hoří!“ volali lidé najednou na ulici. Lakomec se lekl; jaký **spěch** měl, když naplňoval penězi **měch**! „Buch! buch!“ tloukl někdo na dvěře. Stařec cítil, že ve světnici jeho je jakýsi **puch**; i otevřel — avšak dým vrazil do světnice. Stařec dýmem se zalknul. Lidé přispěli mu ku pomoci, snesli jej po **hoffcích** **schodech**, avšak **měch** s penězi shořel. Stařec našel druhý den jen rum a popel, kde dříve dům jeho stával.

„Jakou schránku měl stařec na peníze? Jak říkal chudobnému, jenž přišel prositi? V co byl stařec oblečen? Co cítil stařec, když s penězi utíkal?“

„Zopakujte vám ještě jednou ta slova: měch, lenoch, kožich, puch.“

Učitel: { mě-
leno-
koži-
pu? a žáci: { ch,
ch,
ch,
ch.

„Slyšeli jste hlásku ch; zdali ji i v jiných slovech slyšíme? (Žáci jmenují.) Napište si znaménko pro hlásku tu. Znaménko hlásky ch skládá se ze dvou písmen, obou již známých: z c a h. Pište je! Čtete:“

Hláska *ě*.

(Čl. 25.)

Bylo teplo; Věslavovi zachtělo se koupele. „Matinko, půjdu se koupat, dovolíš mi?“ Tak ptal se matinky. „Ale půjdu s tebou,“ řekla matka. Šli. Na cestě stavili se v krámě. Matinka řekla, aby jí kupec dal nějaké spodky ku koupání, jimž plovky říkáme. Kupec je vyložil, a Věslav řekl: „Teď si *vyberu* v tom velkém *výběru*!“

„Co řekl Věslav matce? Nepozorujete-li, že jsou tu dvě skoro stejná slova? Která to jsou? Napíšeme si je. Že jsou podobná, napíše je *podobně*; že nejsou stejná, napíše je *nestejně*:“

vyberu — *výběru*

„Přečtěte ta slova! Vícekráté!“ —

Věslav konečně vybral si, matka zaplatila, a odešli. Na louce na vysokém stromě sídlil čáp. Mladé čápě hladem vystrkovalo zobák ze hnízda a stále jím klepalo. Starý přiletěl z bažin a nesl v zobanu žábu. I zavolal naň Věslav: „*Čápe*, nakrm své *čápě*!“

„Jak že volal Věslav na čápa? Zda pozorujete, že vyslovil jsem dvě skoro stejná slova? Která to jsou? Napíše je, *nestejně*, ale *podobně*:“

čápe — *čápě*

Přečtěte ta slova vícekráté! —

Věslav na břehu utrl si jedovatou rostlinu. A když se koupal, řekl Věslav: „Matinko, já si ruce *omeji* po *oměji*,“

„Co řekl Věslav matince? Slyšíte-li zde podobná slova? Která? Napíše je:“

omeji — *oměji*

Nyní stojí na tabuli:

<i>vy-be-ru</i>	<i>vý-bě-ru</i>
<i>čá-pe</i>	<i>čá-pě</i>
<i>o-me-ji</i>	<i>o-mě-ji</i>

„Pozor! Nyní budu čfsti sám!“

Vyberu, čápe, omeji (hodně tvrdě) —
výběru, čápě, oměji (hodně měkce).

„Čtete i vy tak!“

„Zdaž byste dovedli i tyto dvě slabiky přečísti:

ve vě?“ —

„A jak poznáme, máme-li měkce to e čísti? — Nad e je pak malý háček. Jak budete čísti tedy:“

o ————— bě bě ————— da
ro ————— li ————— ce
so —————

o ————— dy
zá ————— bě ————— hy
vý ————— ry

čá ————— přě přě ————— na
ko — no ————— ší
 ší ————— na

ná ————— přě ————— vy
pá ————— ry

ci
no
ta
že
ky
jí ————— ře
do ————— mí
vě —————

ne ————— vě ————— ra
 je
 ry
ne ————— dá
 zá
 ú

tě
sí
rá
ze
mě —————

chy
na
sí ————— ce
ří ————— ce
ří ————— čí
mě —————

ze ————— mě ————— ři ————— čí
o ————— je
vý ————— ra

Hlásky *d', t', ň.*

(Čl. 26.)

Na břehu řeky stál rybář. Držel v ruce dlouhý prut, s něhož až do vody visela pevná niť. Byla to udice; háček na ní přivázaný byl pod vodou. Časem trhnul udicí a vytáhnul z vody rybku, již hned hodil do kádi na břehu.

Když ustal v chytání, odvázal od břehu loď a ploul na druhou stranu. Tam prohlížel síti přes noc napaté. A když je vytáhl, mnohou rybku našel, jež tam uvázla. I ty vzal do lodi a v kádi je domů odvezl. —

„Co držel rybář v ruce? Co viselo s prutu? Do čeho házel ryby? Do čeho také ryby chytal? V čem přeplaval se na druhý břeh?“

„Slyšeli jste jména: síť, niť, loď, káď? Kterou hlásku jste tam slyšeli? — (Žáci odpovídají *ť*.) — Povězte mi, na čem visel háček? (Na niti.) Na čem přeplouval rybář? (Na lodi.) Aj, slyšeli jste niť, loď — a přece říkáme zase: na niti — na lodi. — Odpovězte dále: Do čeho chytal rybář ryby? (Do sítě.) — Do čeho je házel? (Do kádi.)“

„Opět; slyšeli jsme ve slovech síť, káď — *ť*, a přece říkáme: do sítě, do kádi.“

„Tu poznáváme, že ve slovech niť a síť je hláška *ť*, avšak ve slovech loď a káď hláška *ď*, protože slyšíme ji, řekneme-li na lodi, do kádi.“

„Hláška *ť* píše se takto; pište!“

„Hlásku *ď* píšeme takto.“

„A čtete:“

ta — tj	ko — sí	ta — ři
to — pa — na	tu — ká — te	
sí — to — va — ný		
da — sí	há — da — ta	
do — ba — jí		

Bylo jaro; slunéčko počínalo zemi rozehrívati. Led rozpukal se na řekách a ve velikých kusech plovat po řece. Malý Ladislav díval se, jak kusy po vodě se honí; zůstávaltě tatínek zrovna u řeky. Přišel večer. Tatínek pravil: „Daleko tam na horách roztál sníh; všechny potoky jsou plny vody a možná, že přijde povodeň.“

Řeka hučela; v noci za ticha to bylo hrozné. Pojednou uslyšel Ladislav křik; vyskočil z postele. Venku byla tmavá noc; lidé volali o pomoc, utíkali na ločky, aby se neutopili. Aby pak bylo viděti, mnoho jich v ruce drželo pochoděň. I k domu Ladislavova otce připlouli s lodí; otec i matka s Ladislavem tam vstoupili. V tom uslyšeli pokřik; člověk jeden padl do vody, právě kde byla největší prohlubeň. Všichni volali; rybář jeden neznal, co je bázeň, skočil proň a šťastně jej zachránil.

„K ránu začala voda opadávati; když pak nebylo již nebezpečí, vrátili se rodiče Ladislavovi domů. Sňh i kuchyň byly plny bláta a vody. Trvalo to dlouho, než přibytěk vysušili a vyčistili. —

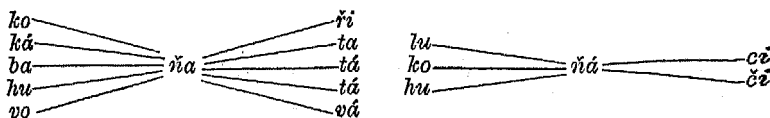
Rozleje-li se voda ze řeky do města, jak tomu říkáme? Jak říkáme světnici, kde se vaří? — Jak jmenujeme jámu, ze kteréž okovem vodu točíme? Co musí matka v kamnech rozdělati, aby bylo ve světnici teplo?“

„Slyšeli jste nyní slova: povodeň, kuchyň, studeň, oheň; co nepovím, dopovězte vy!“

Učitel: $\left\{ \begin{array}{l} \text{povode-} \\ \text{kuchy-} \\ \text{stude-} \\ \text{ohe-} \end{array} \right.$ a žáci: $\left\{ \begin{array}{l} \text{ň,} \\ \text{ň,} \\ \text{ň,} \\ \text{ň.} \end{array} \right.$

„Kterou hlásku jste slyšeli? Zdali pak ji i v jiných slovech slyšíme? Povězte mi! — Napíšeme si ji.“

Čtème:

Slabiky *dě, tě, ně.*

(Čl. 27.)

Věslav šel s dědečkem kolem lesa. Viděl tam hada a hádě; i volal naň: „*Hade*, dej mi své *hádě*.“ Ale had i s hádětem utekl. —

„Jak volal Věslav? Slyšíte-li pak v tom slova sobě podobná? Ano, *hade* i *hádě*; napíši je. Poněvadž však jsou podobna, *podobně* je napíšeme.“

hade — *hádě*.

Chlapec trhal v cizí zahradě jablka. Uviděl pak, že hlídač k němu jde; věděl, že to činiti nemá, i zvolal: „*Uteku*, dám se do *útěku*.“

„Napíšeme si obě slova: *uteku* a *útěku*. Co pozorujete: *uteku* — *ú-těku*. Zdali pak poslední slabiky stejně znějí: *teku* — *těku*? Ony nezní stejně. Zdaliž jsou stejně psány? Zajisté že **ne**! Přečti mi ty! slovo první! slovo druhé!“ To mnohokrát se opakuje.

Pak dále:

Přišel muž k řezníkovi, a vedl tele. Řekl mu: „*Pane*, kupte to *tele*, je tlusté po celém *těle*.“

„Zdaž i zde nějaká k sobě podobná slova máme? *tele* — *těle*. Napíši je opět k ostatním. Čti mi první z nich druhé!“

„*Pečené* jest maso *pečené*.“ Opakuj ty! co jsem řekl. V tom, co jsem nyní vyslovil a co vy jste říkali, jsou dvě slova velmi sobě podobná; která to jsou? Napíši je obě na tabuli.“

pečené — *pečeně*.

Pocestný šel kolem řeky. Tam ptal se hošíka: „Jsou zde *tůňe*?“ (prohlubně). Hoch řekl: „*Tu ne*!“ — „Opakuj mi, co řekl“

pocestný? Co řekl hoch? Máme zde některá slova podobná? —
Opět si je napíšeme:“

tu ne — tůně.

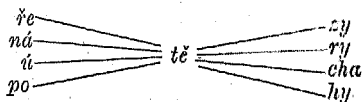
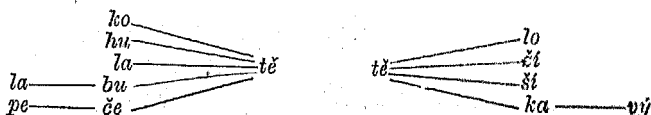
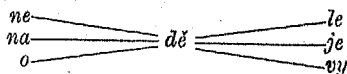
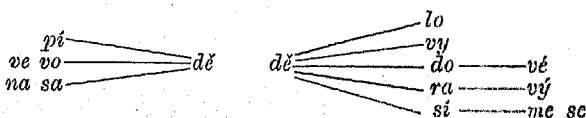
Nyní stojí na tabuli:

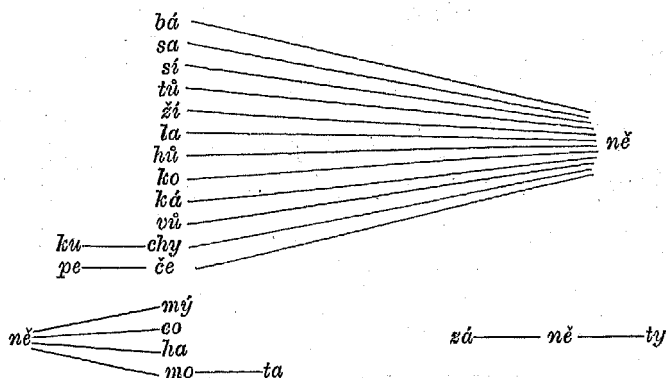
<i>ha-dě</i>	<i>há-dě</i>
<i>u-te-ku</i>	<i>ú-tě-ku</i>
<i>te-le</i>	<i>tě-le</i>
<i>pe-če-né</i>	<i>pe-če-ně</i>
<i>tu ne</i>	<i>tů-ně</i>

„Dívejte se dobře na ony slabiky po pravé straně. Něco asi na nich vidíte, co na levé straně schází! — Ano, vidíte tam háčky. Nad čím jsou napsány?“

„Háček ten udává nám, abychom onu slabiku měkce čtli: tedy *háďě* (měkce!) nikoliv *haďe* (tvrdě!), *těle* — nikoliv *tele*, *pečeně* — nikoliv *pečené*.“

„Opíšte si to, a pak přečtete!“ —
Čtete a pište také toto:

Slabiky *di, ti, ni.*

(Čl. 28.)

Dávejte pozor na vše, co řeknu.

„Otec synovi *radí*, dává mu *radý*.“

Opakujte mi, co jsem řekl! Jsou-li pak tam dvě slova sobě podobná? Která to? Napiši je; přečtete je tak, jak já je čtu!

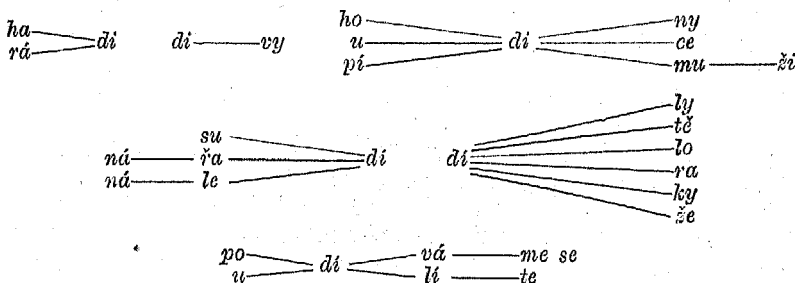
A dále:

„Hněvivý se *vadí*, miluje *vády*.“

Opakujte, co jsem řekl! Vyhledejte slova podobná! Přečtete z tabule, co jsem napsal! —

<i>ra - dí</i>	<i>ra - dy</i>
<i>va - dí</i>	<i>vá - dy</i>

A když žáci dobře čtou, řeknu jim: „Stojí-li po **d i** nebo **i**, čte se **d** měkce — stojí-li po **d y** neb **ý**, čte se **d** tvrdě.“ — Čtete a pište:

Maličký Otík ptal se maminky: „Maminko, proč nosíme šaty?“ — Maminka řekla: „Šaty člověka šatí.“

„Pověz mi ještě jednou, jak odpověděla maminka Otíkovi? Pamatujte si to.“

Otík šel do zahrady. Šel k oulu, a včela ho štípala. Najednou přiběhla služka a povídala matince: „Tvář Otíka otýká.“ Jak řekla služka? — Pamatujete, co prvé řekla matinka Otíkovi? — Šaty člověha šatí.

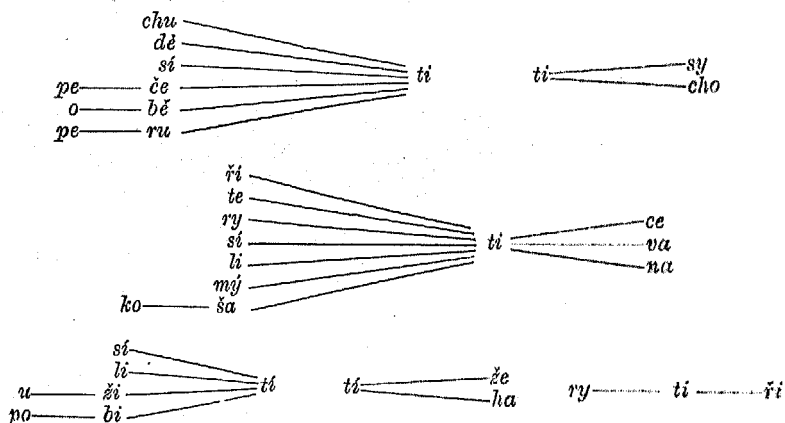
Neslyšíte, že by dvě slova v tom, co jsem řekl, byla si podobna? — Napiši je: Člověka šatí šaty. —

Co řekla služka? Nepozorujete, že i zde jsou dvě slova sobě podobna? — Napiši je.

ša-ti	ša-ty
o-ti-ka	o-tý-ká

A když žáci dobře čtou, řeknu jim: „Stojí-li po t i nebo i čte se měkce — stojí-li po něm y neb ý, čte se tvrdě. — Která pak hláska také jinak zní, postaví-li se za ní i neb í a jinak, stojí-li s y neb ý?“

Čtete a píšete:

Babička sbírala v lese rostlinky a trhala je i s kořeny. Hoch se jí ptal: „Babičko, nač trháte kořeny?“ A ona řekla: „Kořeny dávají koření!“ Jak řekla babička? Vyslov to ještě jednou! Co myslíš — zdaliž pak jsou tam nějaká slova, která by byla sobě podobna? Pověz je! Jsou si podobna; zda-li pak jsou však stejná?

Zní-li stejně: *kořeny* — *kořeni*? Nezní stejně. Napíšeme si je tedy *podobně*, ale *nestejně*.

kořeny — *kořeni*.

Pak dále:

Hoch přinesl pivo; tatínek nalil ho do sklenice. Hoch řekl: „Pivo má *pěny*;“ tatínek řekl: „Pivo se *pění*.“

„Co řekl hoch? Co tatínek?“ Děti zase musí poznati, že slova ta jsou si podobna, ale že jsou *nestejná*.

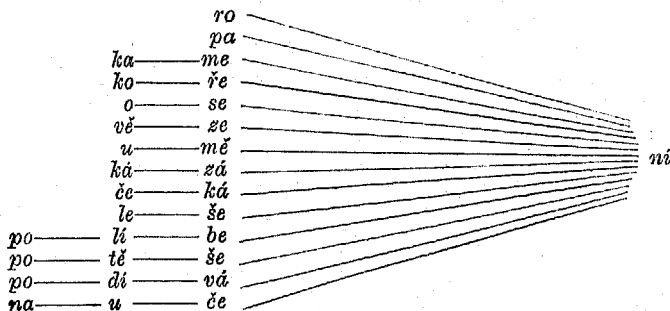
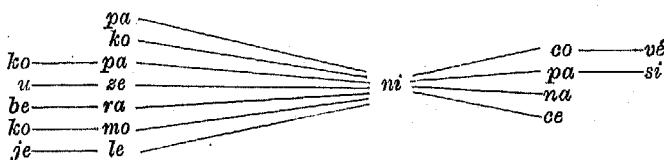
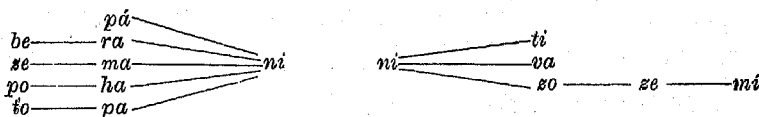
Pak čti s tabule:

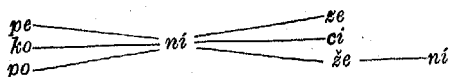
<i>ko-ře-ny</i>	<i>ko-ře-ni</i>
<i>pě-ny</i>	<i>pě-ni</i>

A když učitel vše po levé hezky tvrdě a po pravé hodně měkce přečetl, velí:

„Čtete to tak s tabule, jak jsem to já četl.“

A když všichni dobře čtou, vysloví pravidlo: „Stojí-li po **n y** neb **ý**, čte se slabika ta tvrdě; stojí-li tam **ni** neb **ní**, čte se měkce. — Které hlásky také tak?“ — Čtete:

Dvojhhláska **ou**.

(Čl. 29.)

Náš kočí vzal mne jednou na pole. Pole to nebylo celý rok zoráno; říkali jsme mu **ouhor**. Jeli jsme hlubokou cestou. Po obou stranách byly vysoké meze, a my jsme jeli v dolíku. Taková cesta jest jen pro vozy a jmenuje se **ouvoz**. Tedy jeli jsme **ouvozem** na **ouhor**. Když jsme přijeli k poli, zavolal vozka na koně: „**Ou, ou!**“ Koně stanuli.

Kočí složil pluh a začal orati.

A když **ouhor** již zoraný měl, jeli jsme zase **tonž** cestou nazpět. Najednou, když jsme jeli okolo potoka, vykřikl kočí zase: „**Ou, ou!**“ A viděl jsem, že na mělčině něco leží, jako had. „**Ouhoř, ouhoř!**“ volal kočí. I sestoupil a chtěl jej chytiti, ale **ouhoř** mu vyklouzl a skryl se ve hlubině.

„Jak se jmenuje pole, které dlouho se neoralo? Kudy jel kočí na pole? Jakou cestou? Jak jí říkáme jinak? Jak zvolal vozka, když chtěl zastaviti? Co chytal v potoku?“

„Slyšeli jsme: **ou-hor, ou-voz, ou hoř; cestou, jednou.**“ —

„Řekneme slovo: **ouhor**. Rozděl mi je na slabiky! **Ou-hor!** Ještě jednou, ty! Řekněte mi první slabiku! Řekni mi první slabiku slova **ouhoř!** První slabiku slova **ouvoz!**“

„Co jste nyní stále říkali? — **Ou**. Pozor: všichni vyslovíte první slabiku, a já dořeknu ostatní:“

Žáci: {	ou-	a učitel: {	hor,
ou-		hoř,	
ou.		voz.	

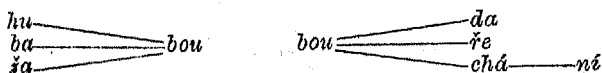
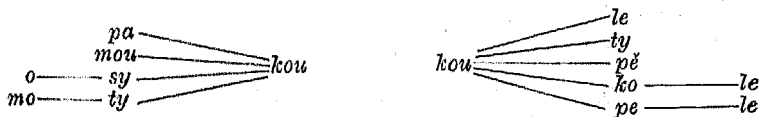
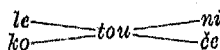
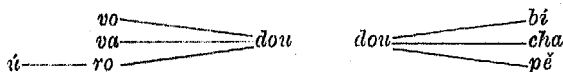
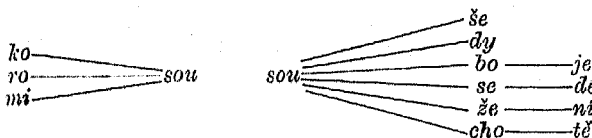
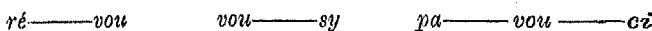
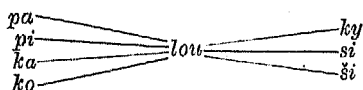
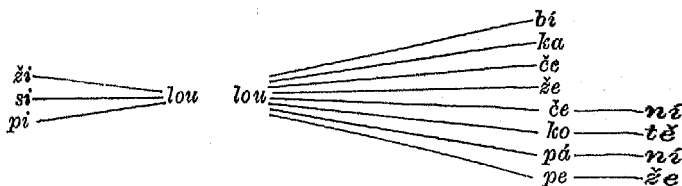
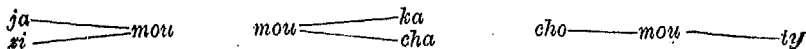
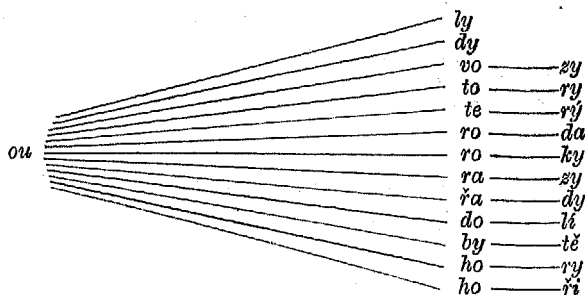
„Vy jste našli **ou** ve slovech **ouhor, ouhoř, ouvoz**; hleďte je v jiných slovech!“ —

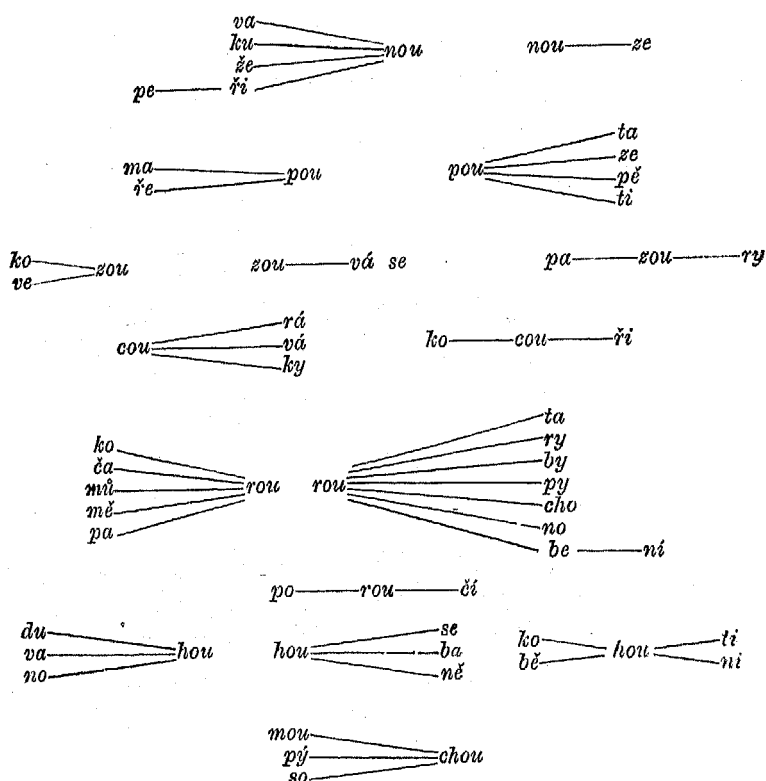
„Nyní hleďte na má ústa, vyslovím **ou** hezky pomalu: **o————u!** Vyslovujte je se mnou: **o————u!** Vyslov to, a pověz nám, co nejprvé slyšíš, co nejprvé vysloviti musíš?“ —

„**O**; a pak? **u**. Napíšeme tak na tabuli: **ou**, a čtème **ou!**“

„Teď poznali jste, jak **ou** se píše; napište i vy jel!“

Pak čtème:

Hláška *f*.

(Čl. 30.)

Filip měl velkou radost; slavil u nich obžínky. Povím vám, co obžínky jsou. Když ženci ze dvora poslední snopy s pole domů vezli, udělal jim šafář zábavu. Fůra hned na poli se přichystala; ženské i mužští se svátečně oblékli. Jeden snop vzali, ovázali jej věncemi, fábory a pentlemi. Když pak přijížděli do vsi, počali na fůře zpívati:

„Vezem boží úrodučku
v naši chudou stodoličku;
Hospodin nám požehnal,
úrodučku hojnou dal.“

A opět jinak výskali a zpívali. Houf hochů šel za nimi. Když přijeli do dvora, očekávala je zde hudba — starý flašinetář. Hned

pustili se do tance, pak zase jedli, co jim hodná šafářka dala, a zase zpívali.

Hoši pak odešli k babičkám, které seděly u kamen, a poslouchali pohádky, jež jim babičky povídaly.

„Jak se jmenoval hošík ten? Na čem vezli poslední obilí domů? Čím byl okrášlen každý snop? Kdo šel za nimi? Kdo je přivítal na dvoře hudbou?“

„Jmenovali jste mi: Filip, fůra, šafář, fábor, flašinetář, houf. Opakujte je ještě jednou; kterou hlásku jste v každém slově slyšeli?“

„Hlásku f. — Hleďte ji v jiných slovech! — Když věje vítr, co slyšíme? Jak uděláme, abychom shasili svíčku? Když mamince oheň nechce chytat, co dělá? Když šleháme prutem do vzduchu, co slyšíme? Když je horká polévka, co činíme? Když oškrabeme kamínek nebo tužku na stole, jak odstraníme smet?“

[*Hra.* Dva chlapi postavíce se naproti sobě říkají takto:

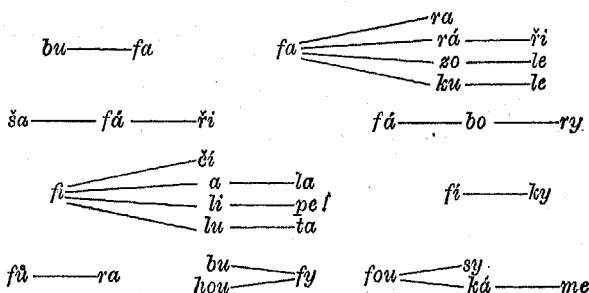
První: „Dej mi, dej mi hrách!“

Druhý: „Já jej nemám!“

První: „Já te posekám!“

Druhý: „Já se nedám!“

Nyní počnou vši silou jeden druhému do obličeje foukati; kdo první ustoupí, prohrál. *Erb.*]

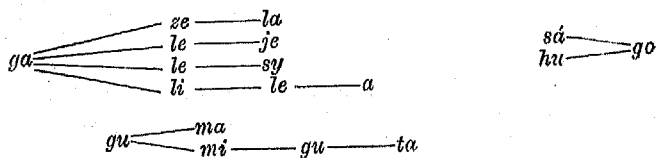
Hláska g.

(Čl. 31.)

Daleko od nás za mořem jsou jiné země, v nichž je mnohem tepleji než u nás. Jsou tam také jiná zvířata a jiné rostliny. Rostou tam vysoké stromy; z duše jejich připravuje se krupice, jíž se říká ságo. — Jiný strom naříznut dává šťávu žlutavou, jíž se užívá za barvu, a říká se jí gumiguta. — Na tamějších dubech vyrůstají z listů kouličky, jimž galesy říkají a z nichž dobrý inkoust se dělá. — Jako srnky pobíhají tam jiná zvířata, gazely; ty podobají se kozám.

Řeknu-li vám slova: ságo, gumiguta, galesy, gazela — kterou hlásku tam slyšíte? — Slyšíte-li ji ve slově: goliáš? golkata? galilea? guma? — Napište si ji!

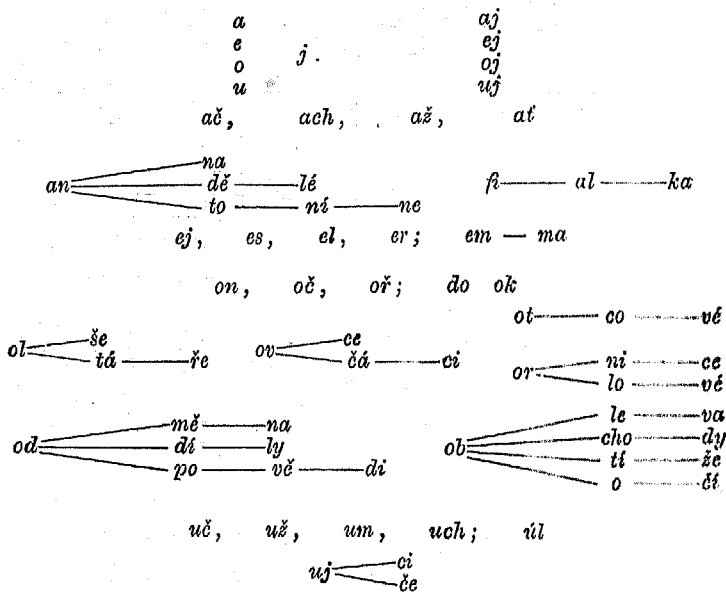
Čtete:

a t — at.

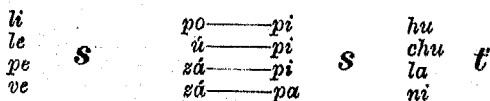
(Čl. 32.)

Čtete a pište:

le s — les.

(Čl. 36.)

pá
ru
ry
ko
da
vou

S

o — ve
ta — ra
lo — so
rá — ko
ka — lou
ko — ní — pa

S

na
sí
pe — če
ne — chu
la — bu
pa — mě
o — bě

T

le
cí
pá
de
sy

N

be — ra
bu — be
lu — pe
o — cá
pu — pe
ře — me
tý — de
ká — me

N

ko — mí
ko — ře
o — ho
ná — ho
je — le
jí — ce
ja — sa
ří — je
bě — hou

N

bý
bu
lě
lu
má
ro
va
žá
vě
di

K

ce — le
la — lo
lí — le
le — žá
ma — lí
ná — ře
mo — ze
pa — lou
pi — se
po — to
po — vy
řá — de
ří — ze
ší — pe
ú — tě
ve — ne
pá — te
ko — ní
ko — lí
ja — zy
lu — ňá

K

ná — by — te
o — pa — se
po — do — me
sí — ro — te
ú — tu — le
za — cá — te
ná — ra — me
pa — pou — še
pe — ly — ně
ka — lí — še
ma — za — ne — če

K

la
dá
sa
sí
ků
je se
bá se
bá — ze
lá — ze
ku — chy
o — he
pi — se
ší — ze
vě — ze
po — vo — de
po — cho — de

Ň

me
mě
du
pu
ko — ži
ka — li
ku — li
le — no
o — ře
od — de

CH

vů
hý
hů
ků
dů
mo
bo
sá
šá
vá
ža
tý
jí
dí

ko — rá
ko — ze
kou — de
kou — pe
kou — ko
ú — ko
ú — he
ko — te
ná — va
dů — be
ka — še
mo — tý
je — te
ka — che

chu — me
cho — cho
če — pe
da — te
mo — zo
py — te
po — do
po — pe
ú — če
u — ze
vý — mo
ro — so

l

l

l

vo
ma
še
ve
ko
pů
to — bo
ko — by
o — bá

l

ba
ba
ma
ry — ba
ča — va
ka
ka
ka
ka

ví
vý
va
žá
mo
sý
da
bo

r

ve — če
po — žá
pa — pí
pa — zou
po — zo
vý — bo
ú — no

r

ka — ná
ko — má
ko — cou
ja — vo
vý — bě
ná — tě
od — po

r

ba
la
fo
my
pa
pe
be
to — pů
va

r

va
va
ma
ta
no
la
la
ko
ha — ny

sý
ni
mo
pe
ví
vě

c

vě — ne
ka — pe
ko — ne
o — te
o — be
po — mo
ry — ze
pa — le
lo — ve
ne — mo
ku — pe
za — jí
pě — ve
mě — sí

c

pu — ka — ve
ko — be — re
je — ze — ve
ja — lo — ve
u — mě — le

c

ši
cí
ce
co
le
če
čá

p

ná — je
dí
rá
ru
lo

m

ři
la

m

sa
pa

ke
pi — sa
te — sa
ry — bá
ci — sa
sa — da
ša — lá
ma — lí
pi — lí
ka — de
lé — ka
ko — lá
ko — vá
vě — jí
ry — tí

š

ř

má
há
rá
ro
bo
ča

o — le
ná — bo
ná — po
ko — le
po — ko
zá — vo
šal — vě
o — by — če

j

my
ko
pa — no
moš — na

vej — ce

bi
má
se
ty
me
ry
ná — ru
pe — ká
se — ká
ko — lá
ko — tou
bo — há
chu — má
kar — tá

ječ — men

č

by
ví
ša
ci
re
le
ka — dá
o — pa
pa — ši
o — ce
po — če
sa — lá
vý — le
lo — ke
ne — he
ko — hou
cho — mou
ra — cho
zá — ně

t

ma
pě

t

ka

le
lí
ha
dě
bo
ro
me
sou
pá
cho
je
za

d

ná — ro
ú — řa
sou — se
o — su
zá — pa
ná — pa
ža — lu
o — bě
ob — cho
od — cho
od — vo

d

pod — ko — va
 — lou — bí
 — sim
 — lom
 — ve — čer
 — vod

med — věd
 po — ví
 ná — sa **d** — ka

le
 lo
 ko
 o — ko
 lá — he
 ko — ne
 ná — ze
 ru — ká
 ra — ke
 o — dě
 vě — te
 ven — ko
 ko — rou — he
 po — de — še

v

le
 mu
 re
 rý
 vě
 o — tě
 pod — nož — ka
 — nůž — ky

ž

dě
 cí **v** — če
 — ka

lo
 pí
 ze
 ká
 od — po — vě **d'**

va
 re
 ře
 rá
 me
 ma
 be
 je **z**

pa — ře
 ú — ra
 mo — sa
 po — vo
 pe — ní
 ne — bo — ze
 ko — lo — ma
 roz — um

z

du
 le
 zu
 ru
 ko — rá
 je — řá
 po — hy **b**

lu
 lí
 ro
 pa — ro
 ne — du
 noc — le
 ko — že — lu **h**

ml vl bl pl dl tl zl sl hl chl kl.

(Čl. 37.)

ml — čí
 — sá
 — ha

vl — ky
 — na
 — cí
 — čí

pa — ml — sek mls — ný

ba — vl — na vlk

ja — **bl** — ko

pl — ný
 — tě
 — ži

bo
 pa
 se
 ve
 u — pa — **dl**

me
 má
 če — **tl**

ve
vá
ři
le
za ————— **zl**

ne
kou
ža
pá
my
ú ————— **sl**

sl ————— zy

hl ————— ta ————— vý

sá
tá
le
mo
u ————— **hl**

po ————— hl ————— tí

pá
bou
u ————— **chl** kl ————— ne
od ————— de

se
pe
ře
u ————— **kl** se
u ————— le
do ————— te

mla vle sly dlou tlu klí člo ble ple zla
hla chle šla žlu

mla ————— dj
ty mlá ————— to
di
zi mlé ————— ko; že ————— mle

o
vý
po ————— **mlu** ————— va
mlý ————— ná ————— ři
mlý ————— ny

vle ————— ku
zu vla ————— sy
ky
ži vlá ————— ha
sen ————— ka

ša ————— vle po ————— vlek

sly ————— ši
ne sla ————— vik
ni ————— na
ne ————— ček
ti ————— na slá ————— dek
ma
va

sle ————— di
zy pi ————— ce hou ————— sle
je se slú ————— chay
ha

ob ————— slú ————— ha

sti ————— by
na slí ————— vy slo ————— ni
vo má ————— slo
ve
he

slad, sled, slib, slon.

dlou ————— $\begin{matrix} h\acute{y} \\ \acute{z}\acute{i} \end{matrix}$ ————— **dle** $\begin{matrix} je \\ nu \\ vi \end{matrix}$ ————— **dle**

dla ————— ně po ————— vi ————— dla po ————— dla ————— ha
dlá ————— to se ————— dlá ————— ci dlu ————— hy

$\begin{matrix} vi \\ ně \end{matrix}$ ————— **dlí** ————— ce

$\begin{matrix} s\acute{a} \\ bi \\ j\acute{i} \\ st\acute{i} \\ m\acute{y} \\ se \\ b\acute{e} \\ di \end{matrix}$ ————— $\begin{matrix} l\acute{i} \\ va \end{matrix}$ ————— **dlo**

tlu ————— $\begin{matrix} pa \\ ku \\ kot \end{matrix}$ tla ————— $\begin{matrix} pa \\ ma \\ cha \end{matrix}$ ————— v\acute{y} py ————— tlá ————— ci
py ————— tle tli

klí ————— $\begin{matrix} \acute{c}e \\ ny \\ \acute{z}\acute{i} \\ ma \end{matrix}$ kli ————— ka kle ————— $\begin{matrix} ce \\ ny \end{matrix}$
o ————— zá ————— kli ————— ka

$\begin{matrix} ná \\ í \\ zá \\ v\acute{y} \\ po \\ ob \end{matrix}$ ————— **kla** ————— $\begin{matrix} \acute{d}\acute{y} \\ dek \end{matrix}$ kla ————— $\begin{matrix} sy \\ di \end{matrix}$ ————— vo
klá ————— sy

klou ————— $\begin{matrix} by \\ zá \end{matrix}$ po ————— klo ————— $\begin{matrix} na \\ py \end{matrix}$
klas, klec, klen, klě, klich, kluk.

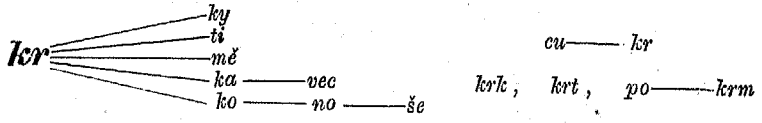
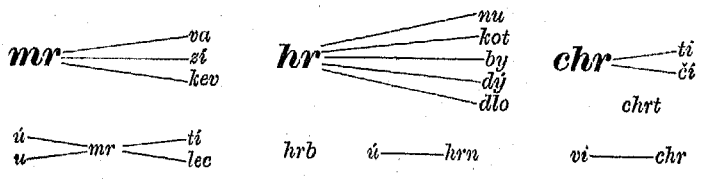
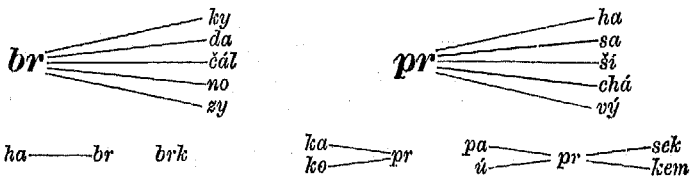
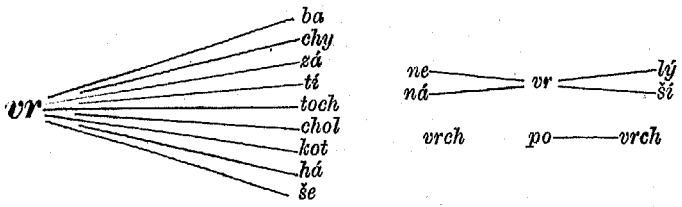
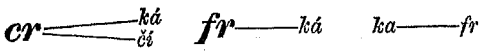
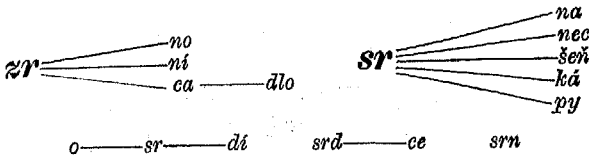
člo ————— věk člá ————— nek člu ————— nek člen, člun

clo zá ————— clo ————— na

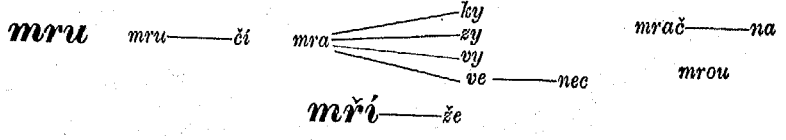
ble ————— $\begin{matrix} cha \\ \acute{d}\acute{y} \end{matrix}$ blá ————— $\begin{matrix} to \\ zen \end{matrix}$ o ————— ja ————— blo ————— $\begin{matrix} ha \\ ně \end{matrix}$
o ————— blek o ————— blá ————— zek o ————— blač blin vel ————— bloud

ple ————— $\begin{matrix} ce \\ sy \\ ny \\ va \\ me \end{matrix}$ ————— no pla ————— $\begin{matrix} men \\ vec \end{matrix}$ plí ————— ce

ne ————— ple ————— cha zá ————— pla ————— ta ply ————— ny

*mru vra dra tru kro bra pro zra hru
chra šrou vře při.*

vra $\begin{matrix} \text{bec} \\ \text{nik} \end{matrix}$ **vrá** — na **lo** — $\begin{matrix} \text{vý} \\ \text{lo} \end{matrix}$ — **vrát** **vrub**

dra $\begin{matrix} \text{ho} \\ \text{ci} \end{matrix}$ **já** $\begin{matrix} \text{sá} \\ \text{be} \\ \text{vy} \end{matrix}$ — **dra** **drá** $\begin{matrix} \text{ty} \\ \text{hy} \\ \text{py} \end{matrix}$

dro — **bek** **já** $\begin{matrix} \text{vě} \\ \text{vě} \end{matrix}$ — **dro** **dru** — **hy** **drů** — **bež** **po** — **druh** **ha** — **dry**

dre $\begin{matrix} \text{vo} \\ \text{ní} \\ \text{zy} \end{matrix}$ **drí** $\begin{matrix} \text{vi} \\ \text{mo} \end{matrix}$ — **ta**

tru $\begin{matrix} \text{bač} \\ \text{bi} \end{matrix}$ — **ce** **trou** $\begin{matrix} \text{ba} \\ \text{sí} \end{matrix}$

trá $\begin{matrix} \text{my} \\ \text{vy} \end{matrix}$ **já** — **tra** **po** $\begin{matrix} \text{u} \\ \text{u} \end{matrix}$ — **tra** $\begin{matrix} \text{va} \\ \text{ta} \end{matrix}$

$\begin{matrix} \text{ji} \\ \text{pa} \\ \text{ni} \end{matrix}$ — **tro** **o** — **tro** — **ci** **vě** — **try**

tří — **slo** **te** $\begin{matrix} \text{po} \\ \text{po} \end{matrix}$ — **tře** $\begin{matrix} \text{vi} \\ \text{ba} \end{matrix}$

kro $\begin{matrix} \text{je} \\ \text{ky} \\ \text{vy} \\ \text{can} \end{matrix}$ **krou** $\begin{matrix} \text{py} \\ \text{žek} \end{matrix}$ **kru** $\begin{matrix} \text{hy} \\ \text{pi} \end{matrix}$ — **ce** **krů** $\begin{matrix} \text{ty} \\ \text{pě} \end{matrix}$ — **je**

kra $\begin{matrix} \text{ji} \\ \text{jie} \\ \text{hu} \end{matrix}$ — **na** **krá** $\begin{matrix} \text{va} \\ \text{my} \\ \text{sa} \\ \text{lík} \\ \text{dež} \end{matrix}$ **o** — **kra** — **sa**

po — **kry** — **vač** **kroj** **král** **krev** **kraj** — **ky**

kře $\begin{matrix} \text{ček} \\ \text{men} \end{matrix}$ **křen** **kří** $\begin{matrix} \text{da} \\ \text{že} \end{matrix}$ **kří** — **vý** **po** — **křík**

bra $\begin{matrix} \text{da} \\ \text{da} \\ \text{tr} \end{matrix}$ — **vi** — **ce** **brá** $\begin{matrix} \text{na} \\ \text{ny} \end{matrix}$

$\begin{matrix} \text{o} \\ \text{o} \\ \text{zá} \end{matrix}$ — **bra** $\begin{matrix} \text{na} \\ \text{ty} \\ \text{dlí} \end{matrix}$

bro $\begin{matrix} \text{kyll} \\ \text{dy} \end{matrix}$ **bru** $\begin{matrix} \text{sy} \\ \text{sič} \\ \text{si} \end{matrix}$ — **ny** **brou** $\begin{matrix} \text{ci} \\ \text{sí} \end{matrix}$

že — bro u — bru — sy

žá — bry
ha — bry

pro — rok
pro — hra
pro — dej
pro — vaz
pro — mě — na

prou — ha
prou — žek
prou — tek

pru — ty
pru — hy
pru — ži — ny

prů — kop
prů — řez
prů — vod

pra — ha
pra — hy
pra — ky
pra — po — ry
pra — ni — ce
pra — vi — ce
pra — me — ny

prá — ce
prá — my
prá — va

prav — da

o — pra — va
ka — pra — dí
o — pra — ti
zá — pra — ži

zra — da
zra — ky
zra — lý

žra — vec
žra — lok

žrout

hru — bý
hru — da
hru — šeň

hro — my
hro — ty
hro — by
hro — ma — da

o — hry — sek

hra — dy
hra — bě
hra — ny
hra — ni — ce
hra — cho — vi — na

vý — hra

za — hra — da
o — hra — da
po — hra — báč

hrá — bě
hrá — se
hrá — zi

hře — by
hře — ši

hři — by

hři — va
hři — bě
hři — chy

po — hřeb

chra — pot

chrá — my

o — chra — na

chrup

vi — chry

vi — chři — ce

šrou — by

šra — mot

srá — zy

vře — lý
vře — te — no

vřa — va

při při ze
voz
chod
klad
tel
ze — mí
po — věd
ho — da
hra — da

pře — chod
pis

ve — při
ka

ko — při — va

ša — frán

gra — nát

groš

st ct st' št sk.

(Čl. 39.)

mo
ho
pů
tre
li
pi
chrou
pr

st

je — de — ná
tři — ná
pat — ná
de — va — te — ná

ct

do
ko
če
pě
ža — lo
ra — do
ko — pi
lí — to
po — vě
ra — to — le

st'

pil — no
sla — sla
sla — bo
mla — do
hr
sr
tr
sta — ro

st'

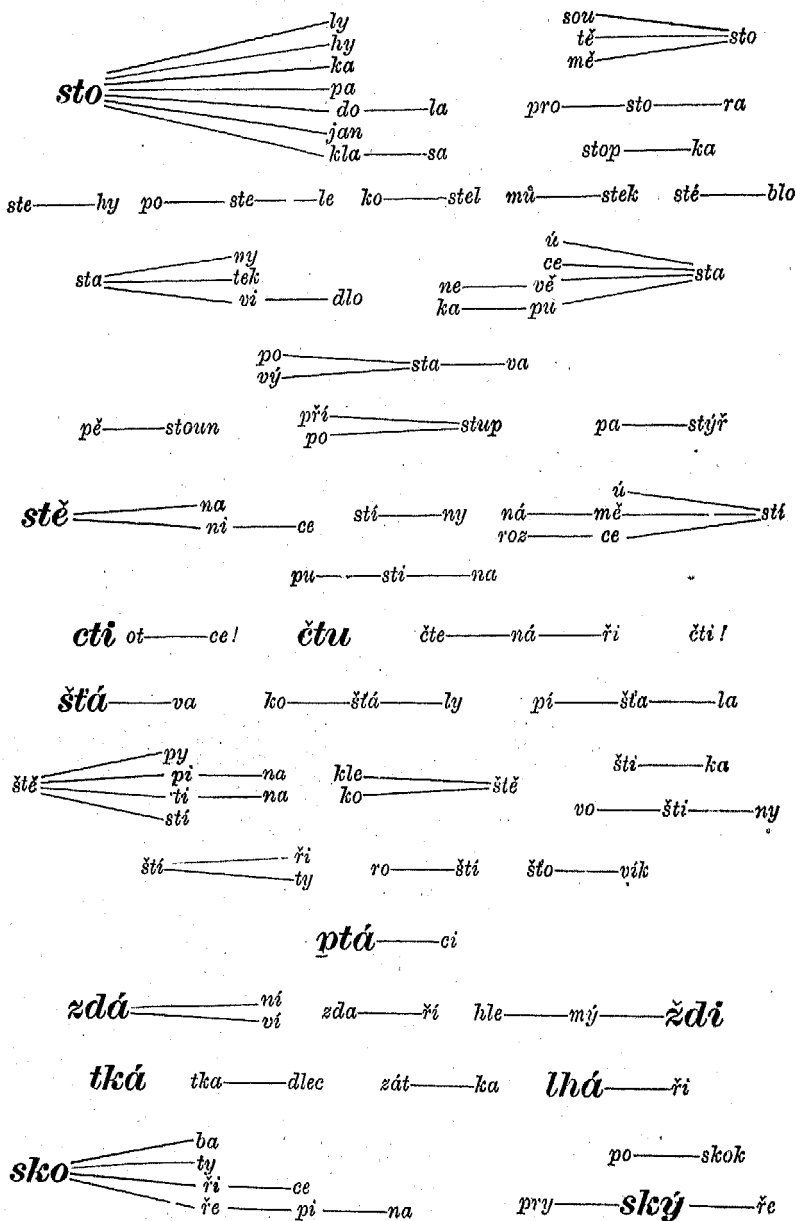
dě
pou
hou
plá
tlou
hlí

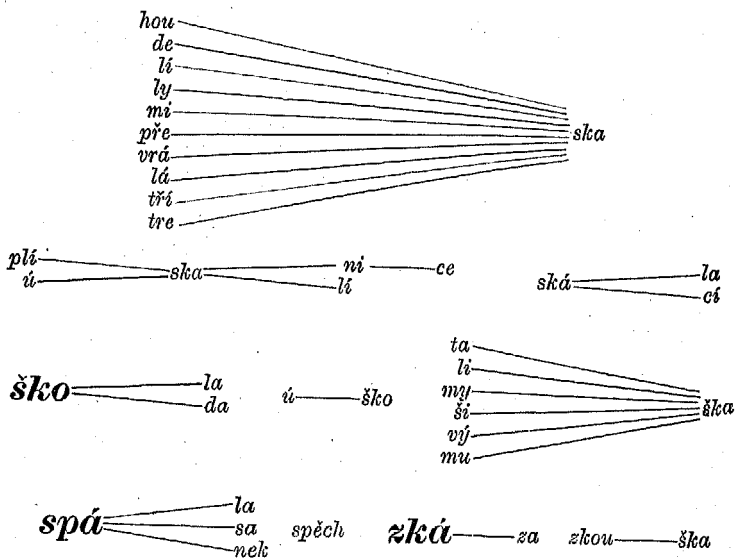
št'

vo
lu
py
le
o — tí
ble
vře
vý — pra
try
vo — do — try
ste

sk

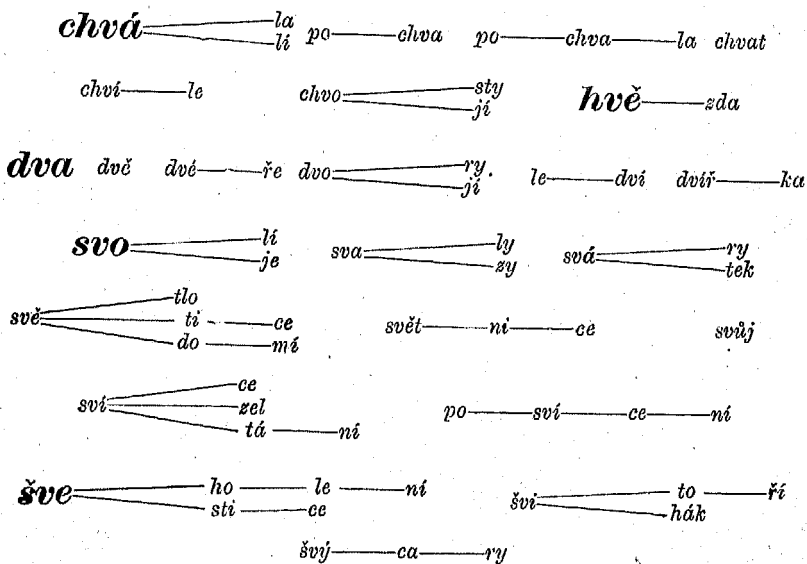
*sto stě cti čtu štá ptá zda lhá tká
sko ško spá zká .*

chva hvě dva svo šve lvo rve tve
zve žve řve.

(Čl. 40.)

chmu — ra chmel chmý — ři

kmi — tá kmín kme — ny — to — vé kmo — tra — tr

rmut zá — rmu — tek rmen

jme — nu — ji — no — vec jmé — no u — jma pře — jmy

sno dne tnu lne kně hně vnu
mno zna žne.

(Čl. 42.)

sno — vé — py sna — ha — že — ní ne — sná — ze

o — sno — va

ve — sna

sně — hy — ti — hu — žen — lák — ka

sněž — ka

sny

sné — da — ní

če — snek

dnes dna be — dna dno dno — vé po — le — dne

tnu u — pře — tne plá — tno

lnu lně — ný kně — ži kní — ha — ři

kno — ty

hně — dý — vy je — hně hná — ty ba — ste — kno

hmu — tí o — hni — sko

vnu — ci vnou — če — ča — ta vnuč — ka

mno — ho — žil — lka mne mne — me — te

mni — cho — vé mnou

zna — ky — lý zná — ný — me zně — ně

zblou — di — lý zbled — lý
 sple — te splí — tá splav splý — vá
 šplou — chá špl — há
 zhlí — ží jsme jste

zdr str svr spr skr škr skř zbr zpr
 zhr schr tvr hrn .

(Čl. 45.)

zdr — ží — tí — ce — nj zdra — ví — vý má — po — zdra — ví
 zdro — je pou — zdro

stra — na — va — ka — šák se — ko — stra strá — že — ně

by — o — strýj strou — žek při — ná — stroj

mi — str str — ni — ště — má — ce — nj sprž

ostrov , strach , stráň , strast , strom , strop , sou — struh ,

svr — bí — šek svra — ští svrab sprá — va spru — ha

skr — blý — če — nj skřýj — še skro — jek skrá — ně

skrou — tí — še — nj škerob

skří — ně — tek skří — pec — van skře — le

zbra — ně zbroj — ni — ce zprá — va

zhr — dá schrán — ka

tvr ————— *dý*
————— *ze*

hrn ————— *čtř*
————— *ce*
————— *ky*

smr — *či* — *na*; *smrk*, *smrž*.

zdvi msta vzde vždy ství škvo stří.

(Čl. 46.)

zdvi ————— *há*
————— *že* ————— *ný*

zdvo ————— *ři* ————— *lý*
————— *je* ————— *ný*

msta *pom* ————— *sta*

msti ————— *vý*
————— *tel*

vzde ————— *chy* *po* ————— *vzdech* *vzduch*

vzdo ————— *ry*
————— *ro* ————— *vi* ————— *tý*

vzdy ————— *chá* *vždy*

dě ————— *dět* ————— *ství* *stvo* ————— *ly*
————— *tin* ————— ————— *ře* ————— *ni*
ne ————— *ství* ————— *ra* *vr* ————— *stva*

škvo ————— *ři* *škva* ————— *ry* *škva* ————— *ři*
————— *rek*

stří ————— *bro*

o ————— *stří* ————— *ce*

stře ————— *da*
————— *la*
————— *vo*
————— *py*

vý ————— *stře* ————— *ly*
pro ————— ————— *dek*

je ————— *střáb*

střed, *střih*, *o* ————— *stříž*

vzhled, *skvr* ————— *na*, *čtvr* ————— *tek*, *pstruh*.

